

Actieplan Lanaken

Klaverblauwtje

Actieplan Lanaken

Klaverblauwtje

ACTIEPLAN KLAVERBLAUWTJE
Gemeente Lanaken

Gemeenten adopteren Limburgse soorten

Een initiatief van de provincie Limburg en de Limburgse regionale landschappen
project met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

SAMENVATTING

Samenvatting

Limburgse soorten ... een voorbeeldproject voor natuur in Europa

Limburg is bekend om haar "groene" imago. Niet onterecht. Meer dan veertig procent van de oppervlakte Vlaamse natuur ligt in Limburg. Meer dan negentig procent van de in Vlaanderen aanwezige dieren en planten, vind je ook in Limburg. Meer nog: heel wat zeldzame en bedreigde plant- en diersoorten komen uitsluitend in Limburg voor. En deze biodiversiteit is heel belangrijk. Wereldwijd levert ze de mensen heel wat op: een goede leefomgeving, gezond voedsel, drinkbaar water, een veilige thuishaven, controle en bestrijding van ziektes, enz.

Deze natuurlijke rijkdom verdwijnt, niet alleen in ver afgelegen regenwouden, maar ook bij ons. Beleidsmakers realiseerden zich dan ook dat er nood was aan concrete acties om deze achteruitgang te stoppen. Dit mondde uit in het "**Countdown 2010-initiatief**", een Europese oproep om de handen in elkaar te slaan om het verlies aan biodiversiteit te stoppen. Iedereen wordt gevraagd om hieraan mee te werken. Al heel wat jaren wordt er in de provincie Limburg pionierswerk geleverd door mensen met een hart voor natuur en die traditie zetten we voort.

Om zeldzame en bedreigde soorten nieuwe kansen te geven sloegen het provinciebestuur van Limburg en de Limburgse regionale landschappen de handen in elkaar en lanceerden ze met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) een uniek project: "Gemeenten adopteren Limburgse soorten".

Alle vierenvestig Limburgse gemeenten adopteerden elk een typisch Limburgse soort. Voor deze soort gaan ze de komende jaren extra zorg dragen. Het voorliggende gemeentelijk actieplan, dat het projectbureau samen met de gemeente geschreven heeft, is hiervan de start. Terreinacties zijn de spil waarrond alles draait, maar het project gaat verder. Ook communicatie, sensibilisatie en educatie krijgen hun plaats. Bij al deze activiteiten worden zoveel mogelijk mensen binnen de gemeente betrokken.

Zo wordt de bescherming van de typische soort een zaak van iedereen.

Lanaken adopteert het klaverblauwtje

Het klaverblauwtje is een klein blauw vlindertje dat in Vlaanderen "met uitsterven bedreigd" wordt. Het komt nog maar in 4 Limburgse gemeenten voor (Lanaken, Bilzen, Riemst en Voeren).

In Lanaken vind je de belangrijkste kernpopulatie (= populatie die een grote kans heeft de komende 100 jaar te overleven) langs de taluds van het Albertkanaal te Gellik. Buiten het Albertkanaal zijn er kleinere populaties te vinden op een talud van papierfabriek Sappi en aan de educatieve vijver van Domein Pietersheim.

Vanuit Lanaken, een gemeente waar de Hoge Kempen, het Maasland, Haspengouw en het Mergelland samenkomen, kan het klaverblauwtje zich verder uitbreiden naar elk van deze geografische regio's. Vooral de vele kanaalbermen (Albertkanaal, Kanaal Neerharen-Briegden, Zuid-Willemsvaart) spelen hierbij een belangrijke rol. Goed beheer van deze bermen is dan ook erg belangrijk voor deze soort.

Er zijn trouwens al verschillende beheer- en beleidsplannen opgemaakt voor deze soort. Die willen we in dit actieplan concreet invullen.

Gezien de sleutelpositie die Lanaken kan spelen in het behoud en de uitbreiding van het klaverblauwtje, kiest de gemeente deze soort dan ook als aanzet voor haar soortgericht beleid. De uitwerking van deze acties zal gebeuren in samenwerking met o.a. het Agentschap voor Natuur en Bos, N.V. De Scheepvaart en Sappi.

Versterken van de bestaande populaties: “Maaien op het gepaste moment”

Zoals gezegd vind je de belangrijkste kernpopulatie langs de taluds van het Albertkanaal te Gellik. Buiten het Albertkanaal zijn er kleinere populaties te vinden op een talud van papierfabriek Sappi en aan de educatieve vijver van Domein Pietersheim.

Het klaverblauwtje houdt van schrale bloemrijke en zonovergoten graslanden waar rode klaver bloeit. De vlinder heeft deze waardplant immers broodnodig. De eitjes worden op rode klaver afgezet en de rupsen en de volwassen vlinders voeden zich met deze plant. Het beheer moet rekening houden met de levenscyclus van de vlinder. Bemesting en verkeerde maaitijdstippen zijn immers de voornaamste oorzaken van de achteruitgang van deze soort.

De taluds en kanaalbermen langs het Albertkanaal van Kanne tot Bilzen zijn door N.V. De Scheepvaart in beheer gegeven aan het Agentschap voor Natuur en Bos. Het beheer is afgestemd op de belangrijke dagvlinderpopulaties, waarbij men gekozen heeft voor begrazing met een schaapskudde, in combinatie met maaibeheer. Ook de aangrenzende terreinen bieden mogelijkheden. Daarom worden alle eigenaars (particulieren, landbouwers, N.V. De Scheepvaart, leidingbeheerders, steenbakkerijen) door de gemeente, in samenwerking met RLKM, VLM en natuurverenigingen, opgeroepen om aangepast maaibeheer te doen voor het klaverblauwtje. De gemeente geeft het goede voorbeeld in de hoogstamboomgaard in Gellik.

Ook op het Domein Pietersheim zijn er nog veel mogelijkheden. Het klaverblauwtje is mee opgenomen in het landschapsbeheersplan van Domein Pietersheim. Via maaibeheer en begrazing zorgt de gemeente Lanaken ervoor dat er veel nieuwe leefgebieden kunnen ontstaan.

Het bedrijventerrein van Sappi biedt een zee aan kansen voor het klaverblauwtje. Niet alleen de talud, maar alle grasvelden op het terrein kunnen mits aangepast maaibeheer geschikt leefgebied worden. Een bedrijf dat het opneemt voor biodiversiteit op zijn terrein, is een voorbeeld voor andere bedrijven in en buiten Lanaken. Ook andere bedrijven kunnen zorgen voor nieuw leefgebied voor het klaverblauwtje.

Stapstenen en “ecostrades”

De bestaande populaties kunnen zich uitbreiden als de nodige verbindingen gecreëerd worden. De kanaalbermen spelen hierbij een belangrijke rol. Ze vormen immers snelle verbindingen – een soort “ecologische autostrades” - tussen de populaties in Lanaken en de populaties op de Tiendeberg in Riemst en de Sint-Pietersberg in Maastricht en Riemst.

Maar ook wegbermen kunnen, met inrichtingsbeheer en aangepast maaibeheer, geschikte “ecostrades” worden voor het klaverblauwtje. Aanpassen van het gemeentelijke bermbeheersplan aan de levenscyclus van het klaverblauwtje en overleg met dienst NTMB en Afd. Wegen zijn de eerste stappen. Verbindingswegen als de N77 en N78 kunnen echte ecostrades worden.

En zelfs tuinen kunnen als stapstenen gebruikt worden. De inwoners worden dan ook aangemoedigd om hun tuin te beheren voor het klaverblauwtje. Want iedere stapsteen is belangrijk.

Samenwerken, de sleutel tot succes

Om een aantal terreinacties te kunnen uitvoeren, is betrokkenheid essentieel. Van de mensen die rechtstreeks bij het beheer betrokken zijn, maar ook van de inwoners. Daarom worden er een aantal initiatieven genomen om het adoptieproject en de soort bekend te maken. Zo creëren we meer draagvlak voor natuur en zetten we mensen aan om zich voor het klaverblauwtje in te zetten.

Naast een aantal overkoepelende acties van de provincie Limburg en het RLKM, zijn er een aantal typische acties voor Lanaken.

Domein Pietersheim, poort tot het Nationaal Park Hoge Kempen, met zijn burchtruïne en kinderboerderij, biedt naast leefgebied voor het klaverblauwtje ook heel wat mogelijkheden voor educatie en sensibilisatie, zoals een educatief pakket voor scholen, een permanente tentoonstelling over het klaverblauwtje. Een greep uit de andere communicatieve acties zijn: een cursus over het klaverblauwtje, informatie in de bibliotheek en op de website, een wedstrijd “klaverblauwtjevriendelijk tuinieren”,...

Om te weten of onze acties de juiste resultaten boeken, is monitoring (meten = weten) belangrijk. Een groepje vrijwilligers die jaarlijks inventarisaties doen, kan een schat aan informatie betekenen.

In de toekomst kan er ook met de buurgemeenten samen gewerkt worden rond belangrijke dagvlinderpopulaties, want ook Zutendaal en Bilzen hebben een vlinder geadopteerd. Willen we een grensoverschrijdend leefgebied maken, dan is samenwerken met bv. Maastricht een optie.

INHOUDSTAFEL

Samenvatting.....	7
Gebruikte afkortingen	13
1 Algemene inleiding	17
1.1 Kader	17
1.2 Het probleem	17
1.3 Het internationale antwoord: “Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit”	18
1.4 Europese verdragen en initiatieven.....	20
1.5 België en Vlaanderen.....	21
1.6 Limburg.....	22
1.7 Limburgse soorten	23
1.8 Het project.....	23
2 Klaverblauwtje	29
2.1 Motivatie voor de soortkeuze	29
2.2 Beschrijving van het klaverblauwtje	29
3 Toestand in de gemeente.....	37
3.1 Beschrijving / situering van de gemeente	37
3.2 Klaverblauwtje.....	39
3.3 Reeds uitgevoerde Acties	42
4 Concrete doelstellingen	47
4.1 Acties	47
4.2 Communicatie	47
4.3 Monitoring	48
5 Acties.....	51
5.1 Acties op het terrein	51
5.2 Administratieve acties	59
6 Communicatie.....	63
6.1 Provinciale communicatie	63
6.2 Regionale communicatie.....	66
6.3 Gemeentelijke communicatie.....	70
7 Monitoring en beheersevaluatie.....	75
7.1 Inventariseren van de inspanningen	75
7.2 Monitoring van de soort	75
7.3 Taakverdeling	80
8 Verdere acties	85
Literatuurlijst	89
Bijlagen.....	93
Bijlage 1: gemeentelijke soortentabel van de gemeente Lanaken	93
Bijlage 2: overzicht van de soorten die in de verschillende Limburgse gemeenten geadopteerd werden.....	95
Bijlage 3: lijst met contactpersonen.....	97
Bijlage 4: basistekst communicatie	99
Bijlage 5: enkele vuistregels voor een geschikt beheer voor het klaverblauwtje.....	101

Gebruikte afkortingen

ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
BS	Belgisch Staatsblad
CITES	Convention on the International Trade of Endangered Species
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EU	Europese Gemeenschap
GALS	Gemeenten adopteren Limburgse soorten
GST	Gemeentelijke Soortentabel
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
IUCN	International Union for the Conservation of Nature
KLE	Kleine Landschapselementen
KB	Koninklijk Besluit
KHLim	Katholieke Hogeschool Limburg
KMO	Kleine en Middelgrote Ondernemingen
LIKONA	Limburgse Koepel voor Natuurstudie
MKZ	Mond- en klauwzeer
MOS	Milieuzorg Op School
NME	Natuur- en Milieueducatie
NPHK	Nationaal Park Hoge Kempen
Cel NTMB	Cel Natuurtechnische Milieubouw
PNC	Provinciaal Natuurcentrum
RLH	Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren vzw
RLKM	Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw
RLLK	Regionaal Landschap Lage Kempen vzw
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
WHC	UNESCO World Heritage Convention
XIOS Hogeschool	eXpertisecentrum voor Industrie, Onderwijs en Samenleving

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

1 Algemene inleiding

1 Algemene inleiding

1.1 Kader

De provincie Limburg kan een mooi biodiversiteitrapport voorleggen. De provincie is immers de hoedster van heel wat bijzondere soorten die vaak opvallend minder in de andere Vlaamse provincies voorkomen. Echte **Limburgse soorten** dus die we samen met hun leefgebied willen behouden en waar mogelijk versterken.

Het provinciebestuur en de regionale landschappen sloegen dan ook de handen in elkaar en lanceerden - met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) - eind 2005 het project "Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten (GALS)".

Een wel heel bijzonder project waarbij we een sterk merk (de Limburgse soorten) via een eenvoudig concept ("adoptie") in de kijker zetten. Elke gemeente in Limburg werd gevraagd een voor haar streek typische plant- of diersoort te adopteren, een soort die bijna uitsluitend in die gemeente voorkomt of die de ambassadeur is voor het typische landschap van de gemeente. Soorten die het karakter van de gemeente onderlijnen en waarvoor de gemeente een bijzondere inspanning wil doen. Een schot in de roos zoals bleek, want in juni 2006 had elk van de vierenvestig Limburgse gemeenten "haar" soort geadopteerd.

Gemeenten willen zich inzetten voor hun natuur. Ze willen dat ook liefst samen met andere mensen doen. Het actieplan, dat je nu in handen hebt, is dan ook het resultaat van heel wat overleg met de gemeenten, natuurbeheerders, boeren, industriëlen, onderwijzers, jagers, jongeren, de regionale landschappen, de provincie en het Vlaamse gewest. Al deze mensen werkten samen met ons een aantal concrete acties uit die de geadopteerde soort ten goede komt. Ook die benadering is uniek. Samenwerken werkt!

Natuurbehoud betekent niet enkel dat je de mensen met elkaar in contact brengt, het betekent ook dat je ze terug in contact brengt met de natuur. Dat is belangrijk want we vergeten vaak dat wij nog altijd een deel van die natuur zijn. Net als andere soorten hebben we de natuur nodig om te overleven. Wij beïnvloeden onze omgeving net zoals andere soorten, maar dat hoeft niet altijd een probleem te zijn.

Eigenlijk is dit plan dus een handleiding waarmee je zelf aan de slag kan. Wat kan jij als gemeente, of als inwoner doen voor je Limburgse soort? Geen grote woorden, maar daden. Of toch nog één groot woord: "Countdown 2010", een Europese oproep aan iedereen om de handen in elkaar te slaan om de achteruitgang van planten en dieren te helpen stoppen.

1.2 Het probleem

Dat soorten verdwijnen is normaal. Dat zeer veel soorten in korte tijd verdwijnen is niet normaal. Dat is nochtans wat er op dit moment gebeurt. Wetenschappers spreken zelfs van een "zesde extinctiegolf". Wereldwijd wordt ongeveer twintig procent van de gewervelde, vijftig procent van de ongewervelde dieren en zeventig procent van de planten bedreigd.

Het probleem stelt zich ook in Vlaanderen. Ongeveer zeven procent van de Vlaamse soorten is in minder dan vijftig jaar tijd verdwenen. Dertig procent wordt als 'kwetsbaar' of 'met uitsterven bedreigd' geklasseerd (Peeters, 2003, 2004). De Bruyn et al. (2003) spreken zelfs van dertig tot vijftig procent bedreigde soorten.

In Limburg gaat het weliswaar iets beter met de natuur, maar ook hier verdwijnen soorten. Denken we maar aan de vuursalamander, de ortolaan, het korhoen of de herfstschroeforchis. De achteruitgang van de veldleeuwerik of grauwe gors is alarmerend en soorten zoals de knoflookpad, de hamster en de rosse sprinkhaan zijn met uitsterven bedreigd.

De belangrijkste oorzaken van deze achteruitgang zijn gekend. Vernieling van leefgebied en versnippering, als gevolg van onze bouwwoede (huizen, industrie, infrastructuur, ontginning gronden voor landbouw), vervuiling, een ongewenst maar vaak aanwezig bijproduct van onze welvaartmaatschappij, verzuring en klimaatwijziging door de uitstoot van gassen uit o.a. huisverwarming, auto's en industrie bedreigen onze natuur. Ook overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen en (ongewilde) introductie van invasieve soorten kunnen onze fauna en flora bedreigen. We kunnen het tij nochtans keren en daar zijn geen onmenselijke inspanningen voor nodig.

1.3 Het internationale antwoord: “Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit”

Vanaf de jaren zeventig zagen heel wat internationale verdragen het daglicht. Die verdragen zijn de basis van ons natuurbehoud. Ze plaatsten natuurbehoud stevig op de politieke agenda. Landen die dergelijke verdragen ondertekenen, verplichten zich er immers toe de gemaakte afspraken in hun eigen nationale wetgeving te verankeren. In tabel 1.1 geven we een overzicht van de belangrijkste internationale verdragen die met het behoud van soorten en/of hun leefgebieden te maken hebben.

Jaar	Document	Doel
1971	RAMSAR verdrag	Het behoud van waterrijke gebieden (www.ramsar.org/)
1972	Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage (WHC)	Beschermen en bewaren voor de komende generaties van natuurlijke en culturele rijkdommen van wereldbelang (http://whc.unesco.org/world_he.htm)
1973	Convention on the international trade of endangered species of fauna en flora (CITES)	Bepalen van de voorwaarden waaronder bepaalde bedreigde planten en dieren (niet) verhandeld mogen worden (www.cites.org/)
1980	The world conservation strategy	Behoud van essentiële ecologische processen, genetische diversiteit en aanzet tot duurzaam gebruik
1987	Het Brundtland Rapport (“Our common future”)	Behoud via duurzaam gebruik. Ontwikkeling en natuurbehoud zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden (vb. armoede is de grootste oorzaak van verlies aan biodiversiteit)
1992	Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit	Behoud van de biodiversiteit (www.biodiv.org)

Tabel 1.1 De belangrijkste verdragen die voor het behoud van de biodiversiteit belangrijk zijn.

Het belangrijkste internationale verdrag voor het natuurbehoud is ongetwijfeld “**Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit**” dat één van de uitkomsten was van de “**UN Conference on Environment and Development**” georganiseerd in Rio in 1992. In dit verdrag staan twee begrippen centraal: “behoud van de biodiversiteit” en “duurzaam gebruik”.

Biodiversiteit

Het woord biodiversiteit rolt niet eenvoudig van de tong. In "Het verdrag inzake het behoud van de biologische diversiteit" wordt het als volgt gedefinieerd (Art. 2):

de **variabiliteit** onder levende organismen van allerlei herkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken, dit omvat mede de **diversiteit tussen soorten, binnen soorten en van ecosystemen**.

Variatie dus: tussen soorten (a), binnen soorten (b) en van ecosystemen (c).

- a. Hoe meer planten- en diersoorten je in een gebied aantreft, hoe hoger de biodiversiteit. Maar er is meer.
- b. Hoewel we allemaal tot dezelfde soort behoren, lijken we zelden als twee druppels water op elkaar. We zijn geen identieke kopieën, omdat we verschillend erfelijk materiaal hebben. Hoe meer van die erfelijke varianten je in een groep planten, dieren of mensen hebt, hoe hoger de biodiversiteit.
- c. Planten en dieren (biotische factoren), bodem, water, lucht (abiotische kenmerken) en de wisselwerking tussen al die componenten vormen samen ecosystemen. Het geheel is echter veel meer dan de som van de delen. Planten en dieren passen het milieu immers aan hun noden aan. Denk aan bevers die met hun dammen compleet nieuwe ecosystemen creëren. De omgeving beïnvloedt op haar beurt de planten en dieren. Een dikke pels in koude streken, een lange snavel of tong om stuifmeel uit bloemkelken te zuigen, we kennen allemaal wel voorbeeldjes. Hoe complexer het systeem, of hoe meer systemen je in een bepaald gebied aantreft, hoe hoger de biodiversiteit.

Biodiversiteit behouden is belangrijk en niet enkel omdat planten en dieren mooi zijn. De effecten van bepaalde (milieu)risico's worden door de natuur getemperd. Zo worden kwetsbare kusten beschermd door begroeide duingordels, voorkomen meanders overstromingen in woongebieden en spelen planten een belangrijke rol in het voorkomen van erosie. De ecosystemen regelen processen die het leven op aarde mogelijk maken. Ze zorgen voor zuiver water, zetten zonne-energie om in biomassa (= plantenmateriaal). Ze regelen de luchtkwaliteit en het klimaat. Ze verbeteren de bodemvruchtbaarheid en regelen de recyclage van nutriënten. Planten, dieren maar ook eencelligen liggen aan de basis van talrijke industriële processen en leveren ons voedsel, brandstof, vezels en geneesmiddelen. Maar een hoge biodiversiteit heeft ook een eigen schoonheid. Een gebied met veel soorten, enkele zeer zeldzame soorten of een bijzonder ecosysteem heeft voor heel wat mensen een bijzondere aantrekkingskracht. Recreatie en toerisme spelen hier trouwens vaak op in.

Je kan je natuurlijk afvragen of het verdwijnen van een bepaalde plant, een bepaald dier of een bepaalde genetische variant een groot probleem is. Die vraag kunnen we niet met een eenvoudig ja of nee beantwoorden. Het blijft namelijk koffiedik kijken hoe de dingen er binnen honderd, duizend of een miljoen jaar zullen uitzien. Wat we wel zeker weten is dat de dingen veranderen.

Het klimaat verandert in de loop der tijden. Er verschijnen nieuwe ziektes (MKZ, vogelgriep, blauwtong) of er doen zich catastrofes voor (overstromingen, vulkaanuitbarstingen, milieurampen). Daardoor verdwijnen soorten uit een gebied en komt er plaats vrij die andere soorten kunnen innemen. Op zich is daar niets mis mee ... zolang het aantal soorten en ecosystemen groot genoeg blijft. De veranderingen zijn immers niet altijd voorspelbaar. We weten dus ook niet welke soort of variant op een bepaald moment het gepaste antwoord op die **onvoorziene veranderingen** zal bieden! Een groot aantal varianten in de natuur verhoogt echter de kans dat we het juiste antwoord in huis hebben. Landbouwers zijn vertrouwd met dit probleem. Nieuwe ziektes of klimaatsomstandigheden vereisen resistente/aangepaste varianten.

Biodiversiteit behouden is dus investeren in de (onze!) toekomst. Biodiversiteit behouden betekent vooral dat we verstandig met onze natuurlijke hulpbronnen moeten omspringen. Duurzaam dus.

Duurzaam gebruik

In het Verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit (1992) wordt **duurzaam gebruik** als volgt gedefinieerd.

Het gebruik van bestanddelen van de biologische diversiteit op een wijze en in een tempo die niet leiden tot achteruitgang van de biologische diversiteit op de lange termijn, aldus in stand houdend het vermogen daarvan om te voorzien in de behoeften en te beantwoorden aan de verwachtingen van huidige en toekomstige generaties.

Net als andere soorten hebben mensen behoeften. Wij verwachten een kwaliteitsvol en waardig leven te leiden. Bovendien hebben ook de volgende generaties – onze kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen - recht op een dergelijk leven. Dit kan enkel als we de draagkracht – de grens van wat de natuur aan kan - respecteren. Natuur vernieuwt zich weliswaar, maar daar is tijd en plaats voor nodig.

Bij het zoeken naar een duurzame oplossing, houd je rekening met zowel **ecologische**, **economische** als **socio-culturele** aspecten. Die drie aspecten zijn **geen tegengestelden**. Ze beïnvloeden elkaar en ze kunnen met elkaar in conflict komen. Een duurzame oplossing is echter zowel ecologisch, als economisch, als socio-cultureel in orde. Een beheersmaatregel is enkel duurzaam als hij betaalbaar is. Als de mondige burger besluit dat een kippenei slechts zoveel gram dioxine mag bevatten, dan zal de bedrijfsleider zich hierbij moeten neerleggen. Een mooi park in de buurt van je bedrijf kan de productiviteit van je werknemers verbeteren, maar dan moet je wel de nodige ruimte voorzien. En zo kunnen we nog heel wat voorbeelden geven.

1.4 Europese verdragen en initiatieven

Op volgende weblink vind je een overzicht van alle Europese verdragen en richtlijnen die met het behoud van de biodiversiteit te maken hebben: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s15006.htm>.

De internationale verdragen werden in Europa vooral in de **vogelrichtlijn (1979)** en de **habitatrictlijn (1992)** verankerd. Deze richtlijnen vormen tevens het kader waarbinnen de voorzieningen van het **verdrag van Bern (1981)** worden toegepast. De habitat- en vogelrichtlijn verschaffen bovendien het kader voor de oprichting van een Europees ecologisch netwerk, **Natura 2000 (1992)**.

Het **verdrag van Bonn (1982)** of het “Verdrag inzake de bescherming van migrerende wilde diersoorten”, dat in 1998 aangepast werd, regelt de bescherming van migrerende dieren die minstens een deel van hun levenscyclus in Europa doorbrengen. Dit verdrag mondde uit in een aantal andere verdragen die de bescherming van specifieke soortgroepen regelt.

In 2001 te Gothenburg bleek echter dat er vooral nood was aan concrete doelstellingen. Dit mondde in 2002 uit in “Het 6de milieuactieprogramma van de Europese Gemeenschap (Milieu 2010: Onze toekomst, onze keuze)”. In 2004 werd de “2010 doelstelling” herbevestigd te Malahide en werd tevens in de schoot van het IUCN het “**Countdown 2010-initiatief**” opgestart (www.countdown2010.net). Dit is een Europese oproep aan iedereen om de handen in elkaar te slaan om de achteruitgang van planten en dieren te helpen stoppen. Geen ronkende verklaringen meer, maar concrete doelstellingen en acties. De provincie Limburg en de Limburgse regionale landschappen zijn allen partner van dit initiatief.

1.5 België en Vlaanderen

België ondertekende heel wat internationale en Europese verdragen. Dat verplicht België ertoe de inhoud van deze verdragen in nationale wetgeving om te zetten. België is evenwel een federale staat, waarbij een hele reeks bevoegdheden zijn toegewezen aan de gewesten. Dit is ondermeer het geval voor natuurbehoud. De gemaakte beloftes moeten dus in de Vlaamse decreten en besluiten verankerd worden.

De belangrijkste Vlaamse decreten zijn het **natuurdecreet** en het **bosdecreet**. Belangrijke initiatieven zijn het creëren van natuurreservaten (natuurdecreet), het creëren van een ecologisch netwerk (cf. VEN-afbakening, natuurdecreet), het stimuleren van duurzaam gebruik (criteria duurzaam bosbeheer) en de bescherming van een aantal diersoorten (via het KB van 22 september 1980) en plantensoorten (via het KB van 16 februari 1976). Er is echter nog heel wat werk aan de winkel, aangezien veel decreten nog niet volledig naar uitvoeringsbesluiten werden vertaald. Dit betekent dat op dit moment niet duidelijk is hoe ze toegepast moeten worden.

De aanpak die bij het opstellen van de Vlaamse decreten gebruikt werd, een zeer sterk gestuurde top-down benadering met een beperkt aantal belangengroepen, heeft niet altijd het gewenste resultaat opgeleverd. Onze milieu- en natuurwetgeving is zeer complex. Ze is bovendien over verschillende beleidsniveaus en beleidsdomeinen versnipperd. Een slechte zaak voor de natuur, want erg transparant kan je ze niet noemen. Het Vlaamse gewest kiest momenteel echter steeds vaker voor inspraakmodellen, waarbij een zo ruim mogelijke groep belanghebbenden (stakeholders) geraadpleegd wordt. Dat is alvast een stap in de goede richting.

In tabel 1.2 geven we een overzicht van hoe België zijn afspraken in nationale wetgeving heeft gegoten.

Verdrag	België/Vlaanderen
Verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit	Decreet van 19 maart 1996 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake biologische diversiteit en van de bijlagen I en II, gedaan te Rio de Janeiro op 5 juni 1992" (BS 24/5/96)
Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde uitheemse dieren en planten (CITES)	Ondertekend door België in 1983, van toepassing in België sinds 1984.
RAMSAR	Ondertekend door België op 5 juni 1992
World heritage convention (WHC)	Ondertekend door België in 1996
Verdrag van Bern – ‘Verdrag inzake behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu’	Wet van 20 april 1989 houdende goedkeuring van het verdrag inzake behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijke leefmilieu in Europa en van de Bijlagen, I, II, III en IV, opgemaakt te Bern op 19 september 1979 (BS 29/12/90, Bijlage I gewijzigd in BS 15/6/91)
Verdrag van Bonn – ‘Verdrag over de bescherming van migrerende wilde diersoorten’	Wet van 27 april 1990 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake bescherming van trekkende wilde diersoorten en van de Bijlagen I en II, opgemaakt te Bonn op 23 juni 1979 (BS 29/12/90)
Habitatrichtlijn(1992)/Vogelrichtlijn (1979)/Natura2000/ Ramsar Conventie	Decreet van 19 juli 2002 houdende wijziging van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, van het bosdecreet van 13 juni 1990, van het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, van het decreet van 21 december 1988 houdende oprichting van de Vlaamse Landmaatschappij, van de wet van 22 juli 1970 op de ruilverkaveling van landeigendommen uit kracht van wet zoals aangevuld door de wet van 11 augustus 1978 houdende bijzondere bepalingen eigen aan het Vlaamse gewest, van het decreet van 23 januari 1991 inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen en van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd bij KB van 16 maart 1968 (BS 31/10/02)

Tabel 1.2 Overzicht van de wijze waarop de internationale verdragen in de Belgische of Vlaamse wetgeving verankerd werden.

1.6 Limburg

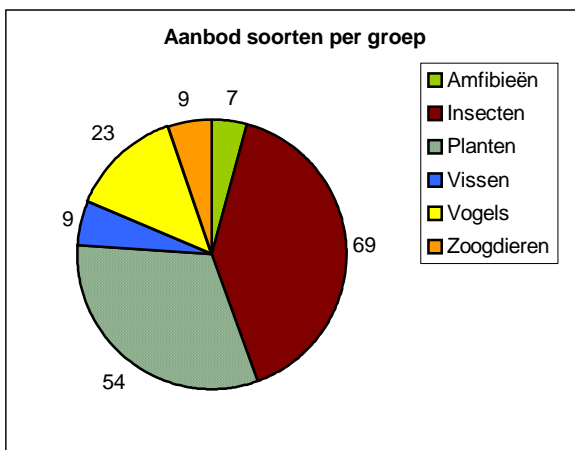
De provincie Limburg voert sinds 1991 een soortgericht natuurbeleid, vooral via de werking van de Limburgse Koepel voor Natuurstudie (LIKONA), die zich bezighoudt met het bestuderen van de Limburgse flora en fauna, het publiceren van de onderzoeksresultaten en het opzetten van opleidingen voor mensen die zich voor natuur interesseren. Al die kennis wil de provincie nu in praktijk omzetten. In haar "Milieubeleidsplan provincie Limburg 2004-2008" engageert de provincie zich in project 3 "Soortgericht Natuurbeleid" om de typisch Limburgse soorten te behouden en te versterken. Het GALS-project is een van de manieren waarop de provincie haar beloftes nakomt. Het bijzondere aan Limburg is dat een aantal van de nodige overlegplatforms hier al meer dan tien jaar bestaat.

De Limburgse regionale landschappen hebben in dit project ook een belangrijke rol te spelen. Ze hebben de nodige flexibiliteit en slagkracht om opdrachten snel uit te voeren en zijn een belangrijke schakel naar de gemeenten.

1.7 Limburgse soorten

In 2003 gaf de provincie Limburg het INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek) de opdracht te onderzoeken welke soorten typisch zijn voor de provincie Limburg. Die selectie gebeurde op basis van gegevens die o.a. door de vrijwilligers van LIKONA verzameld werden.

Een 'typisch Limburgse soort' is een soort waarvan minstens 33% van de bezette Vlaamse IFBL- of UTM-hokken in Limburg liggen en die de status 'met uitsterven bedreigd', 'bedreigd' of 'kwetsbaar' heeft op een Vlaamse Rode Lijst (Colazzo & Bauwens, 2003). Soorten dus die voornamelijk of zelfs uitsluitend in de provincie Limburg gevonden worden. In totaal werden 171 soorten - verdeeld over zes groepen - als typisch voor Limburg geïdentificeerd.

Figuur 1.1 Verdeling van de Limburgse soorten over de verschillende groepen.

1.8 Het project

Doelstelling

De hoofddoelstelling van het GALS-project is het behouden en waar mogelijk versterken van de typisch Limburgse soorten. Dit project wil de nodige overlegstructuren opzetten om samen met alle betrokkenen in de gemeenten tot een goede taakverdeling te komen. De acties kunnen zo efficiënt aangepakt worden.

Onze partners zijn op de eerste plaats de gemeenten. Maar ook andere organisaties die met natuur bezig zijn (bijvoorbeeld terreinbeherende organisaties, VLM, Agentschap voor Natuur en Bos, cel NTMB) vragen we een handje toe te steken. We hebben eveneens de ambitie mensen uit andere beleidsdomeinen - zoals landbouw, industrie en KMO, ruimtelijke ordening, toerisme - bij het natuurbehoud te betrekken. Planten en dieren respecteren immers geen grenzen. Het projectbureau speelt hier een belangrijke rol als facilitator en moderator.

Via de adoptie van een soort willen we de betrokkenheid van de inwoners van de gemeente bij de bescherming van de soort, zijn/haar leefgebied en de natuur in zijn algemeenheid verhogen. Een dier of plant adopteren spreekt immers tot de verbeelding. We streven ernaar dat de inwoners van de gemeenten de soort als een deel van hun eigen streekidentiteit gaan beschouwen (cf. een "streekproduct"). Via het verhaal van deze soort geven we de Countdown 2010-doelstelling een concrete invulling. Het project laat zien dat een gemeente en de bevolking door kleine maatregelen wel degelijk een verschil kunnen maken voor de geadopteerde soort.

De acties zullen tevens aantonen dat mooie natuur inkomsten kan genereren voor de inwoners van de gemeente (via o.a. recreatie, educatie) en de kwaliteit van de leefomgeving zal verhogen. Dit laatste kan onrechtstreeks ook tot verhoogde inkomsten leiden (vb. via een stijging van de grondprijzen, een betere vermarktbaarheid van streekproducten, een verbetering van de gezondheid).

Dit alles moet uitmonden in een effectief soortgericht natuurbeleid dat door alle inwoners van de gemeente gedragen wordt.

In 2010 evalueren we of deze doelstellingen bereikt zijn. Dit project moet tot een toename van de geadopteerde soort en een grotere betrokkenheid van de bevolking leiden.

Werkingsstructuur

Het project wordt uitgevoerd door een projectbureau dat bestaat uit een projectcoördinator, een administratieve kracht en vier projectpromotoren. De vier projectpromotoren werken vanuit de regionale landschappen en vormen de schakel met de gemeenten. De coördinator en de administratieve medewerkster hebben hun werkplaats op het Provinciaal Natuurcentrum van de provincie. Het dagelijks bestuur – de gedeputeerde van leefmilieu, de directeurs van de regionale landschappen en het provinciaal natuurcentrum – controleert en keurt de handelingen van het projectbureau goed.

Daarnaast zijn er nog twee adviesgroepen.

- Het begeleidingscomité bestaat uit personen met technisch-wetenschappelijke deskundigheid. Dit zijn mensen van LIKONA, vertegenwoordigers van terreinbeherende organisaties, het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vlaamse Landmaatschappij, vertegenwoordigers van het INBO en academici. Zij geven technisch-wetenschappelijk advies. Zo kreeg het begeleidingscomité de vraag voorgelegd of de soorten die door een bepaalde gemeente voor adoptie voorgesteld werden, ecologisch relevant waren. Ze gaven ook suggesties omtrent de inhoud van de actieplannen.
- De stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeentebesturen, de toeristische sector, terreinbeherende verenigingen en natuurbeherende overheden. Ze evalueren de methoden die in het project gebruikt worden en geven suggesties voor eventuele bijsturing. Ze fungeren tevens als doorgeefluik naar de andere mensen in de gemeente die bij het soortgericht beleid betrokken zijn.

Methode

We vroegen alle Limburgse gemeenten een typisch Limburgse soort te adopteren. Een “foster-parents plan” voor onze planten en dieren zeg maar. Niet zo maar een soort maar een soort die nood heeft aan bescherming. Een soort die de gemeente kan beschermen en een soort waarmee de gemeente zich kan identificeren.

Geen eenvoudige opdracht. We hebben de gemeente en inwoners dan ook zo snel mogelijk bij de keuze betrokken. Zo werd de schat aan natuurkennis bij de plaatselijke bevolking en besturen ten volle meegenomen in het project.

We vonden zelfs een heuse “Gemeentelijke Soortentabel” uit, een tabel waarin per gemeente alle Limburgse soorten (Colazzo & Bauwens, 2003) opgelijst werden (zie bijlage 1). Elk van die soorten kreeg a.d.h.v. negen criteria punten. Die criteria waren heel verschillend en zorgden dan ook voor heel wat discussie. Deze criteria staan in de linkerkolom van de tabel in bijlage 1. Per soort werden al die punten opgeteld zodat per soort een score berekend kon worden. Die scores staan in de laatste rij van de tabel in bijlage 1.

Op basis van deze tabel bepaalde elke gemeente welke soort(en) het meest in aanmerking kwam(en) voor adoptie. In vele gevallen waren dit de soorten met de hoogste score. Als geen enkele andere gemeente geïnteresseerd was in de gekozen soort, werd deze aan de gemeente toegewezen.

Als bleek dat een zelfde soort in meerdere gemeenten op de eerste plaats stond, gaf het begeleidingscomité een advies waarin kort werd aangegeven in welke gemeente een adoptie de meeste mogelijkheden bood. Ze suggereerden ook alternatieve soorten. Dit advies werd dan aan de verschillende gemeenten voorgelegd, waarna samen met de gemeente naar een oplossing gezocht werd. De gemeente bepaalde echter finaal zelf of ze mee in het project stapte en welke soort ze adopteerde. Het engagement van de gemeente werd via een intentieverklaring, die op het college van burgemeester en schepenen werd goedgekeurd, vastgelegd. Deze procedure werd geëvalueerd (Lemmens, 2007).

Voor de geadopteerde soort werd vervolgens een actieplan opgesteld. Dat hou je momenteel in je handen. Dit plan kwam via een participatieve methode tot stand. Participatie is een evenwichtsoefening tussen ondersteuning en respect voor de kennis en inbreng van lokale partners. Een belangrijke taak voor de provincie en de regionale landschappen. De lokale besturen zijn goed geplaatst om die afspraken naar concrete acties op hun grondgebied te vertalen.

Het actieplan bevat een ecologisch luik waarin een aantal acties die de soort ten goede komen wordt uitgewerkt. We streven niet naar volledigheid maar geven eerder een aantal suggesties. Hierbij besteden we vooral aandacht aan de rol die de gemeente in het soortgerichte natuurbehoud kan spelen. Welke acties kan een gemeente zelf uitvoeren of hoe kan de gemeente initiatieven van bewoners ondersteunen of zelfs stimuleren (via bijvoorbeeld subsidiereglementen of het verstrekken van informatie). We besteden eveneens aandacht aan de instrumenten waar de gemeente over kan beschikken (beheersovereenkomsten, samenwerkingsovereenkomst, VLM-subsidies).

Daarnaast is er een luik sensibilisatie en educatie. De gemeente is immers een belangrijke schakel naar de lokale bevolking en kan hier een sleutelrol spelen. De gemeenten hebben eveneens heel wat ervaring in huis inzake communicatie naar de lokale bevolking. Die ervaring willen we gebruiken.

Omdat we willen weten of we onze doelstellingen bereiken, is er eveneens een luik monitoring. In dit onderdeel beschrijven we methoden om na te gaan of de soort er al dan niet op vooruit is gegaan (meer vindplaatsen, meer geschikt leefgebied). We zullen ook nagaan welke en hoeveel acties de gemeente op het getouw heeft gezet om de geadopteerde soort te helpen.

Via het principe van “hart-hoofd-hand” willen we een positieve spiraal starten en steeds meer mensen betrekken bij de bescherming van hun Limburgse soort. Pas als je mensen in contact brengt met hun geadopteerde soort en het landschap waarin zij leeft, gaan ze de soort in hun **hart** dragen. Mensen die de soort in hun hart dragen, willen er meer over weten: waarom is die zo speciaal? Wat kunnen we ervoor doen? In ons **hoofd** verzamelen we kennis, weetjes en ideeën om de soort te beschermen. En dan kunnen we tot actie overgaan. Mensen die zich betrokken voelen bij de soort, willen hier **zorg** voor dragen en de handen uit de mouwen steken.

Financiering

Dit adoptieproject maakt deel uit van een groter geheel, namelijk het Doelstelling 2-programma van de Europese Commissie. Het Doelstelling 2-programma houdt in dat aan achterstandsregio's middelen worden toegekend via het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Grote delen van Limburg zijn als Doelstelling 2-regio aangeduid. De provincie Limburg voorzag bovendien in haar begroting een extra budget om ook in niet Doelstelling 2-gebieden aan de slag te kunnen gaan, zodat het project gebiedsdekkend werd.

Eén van de doelstellingen van het GALS-project is de promotie van de typisch Limburgse identiteit via de adoptiesoort.

Een recente studie, die “Birdlife International” uitvoerde voor de EU, toont aan dat een aantrekkelijke natuur en leefomgeving voor nieuwe werkgelegenheid kan zorgen. Via de promotie van de eigen streekidentiteit (branding) kan er een markt voor streekproducten gecreëerd worden, die bij de lokale horeca verkocht worden. Europeanen zijn bovendien bereid heel wat geld neer te tellen om een zeldzame of interessante soort te zien (vb. vogelkijken). Mits een goede planning kunnen de inkomsten dienen voor het beheer van de natuurgebieden en de uitwerking van een duurzaam toerisme. Hierbij kunnen sociaal kwetsbare groepen ingezet worden. Voldoende open ruimte heeft ook een positieve invloed op de volksgezondheid (vb. meer beweging = minder problemen met zwaarlijvigheid/minder problemen met stress).

Deze relatie “natuur als troef voor meer werkgelegenheid” is de insteek die gebruikt werd om deze steun van Europa te bekomen (provincie Limburg, Internationale samenwerking, 2006). Zestig procent van de financiering komt van de provincie Limburg en veertig procent van Europa.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

2 Klaverblauwtje

2 Klaverblauwtje

2.1 Motivatie voor de soortkeuze

In de gemeentelijke soortentabel van Lanaken heeft het klaverblauwtje de hoogste score. Het klaverblauwtje is “met uitsterven bedreigd” in Vlaanderen en komt in nog maar vier gemeenten voor, allemaal in Limburg (Lanaken, Bilzen, Riemst en Voeren). Lanaken is een gemeente waar vier geografische regio's samenkomen: Hoge Kempen, Maasland, Haspengouw en Mergelland. Vanuit Lanaken kan het klaverblauwtje, mits geschikt beheer, uitbreiden naar deze vier geografische regio's. Vooral de vele kanaalbermen (Albertkanaal, Kanaal Neerharen-Briegden, Zuid-Willemsvaart) spelen hierbij een belangrijke rol, enerzijds als uitbreiding van het huidige leefgebied en anderzijds als natuurverbinding naar o.a. de populaties van het klaverblauwtje op de Tiendeberg in Riemst en de Sint-Pietersberg in Maastricht en Riemst.

Gezien de sleutelpositie die Lanaken kan spelen in het behoud en de uitbreiding van het klaverblauwtje, kiest de gemeente deze soort dan ook als aanzet om te starten met een soortspecifiek beleid. Er zijn al verschillende beheer- en beleidsplannen opgemaakt, maar enkel op gebiedsniveau. Tevens zal de uitwerking van deze acties gebeuren in samenwerking met o.a. ANB, N.V. De Scheepvaart, Sappi.

2.2 Beschrijving van het klaverblauwtje

Dit hoofdstuk is gebaseerd op Bink (1992), Maes & Van Dyck (1999), Aeolus (2003), Vanreusel & Van Dyck (2004).

Kenmerken

Het klaverblauwtje is een kleine vlinder (vleugellengte 13-17 mm) van de familie van de blauwtjes. De bovenkant van de mannetjes is diep paarsblauw en van de vrouwtjes donkerbruin tot zwart. De vleugeladering is bij beide geslachten zeer donker en goed zichtbaar. Aan de onderkant is de vlinder bruin grijs van kleur met een blauwe bestuiving aan de vleugelbasis.

Het klaverblauwtje behoort tot de groep blauwtjes die geen oranje tekening op de onderkant van hun vleugels hebben en die vrij klein zijn.

Tot deze groep behoren in ons land ook het boomblauwtje, het dwergblauwtje, het gentiaanblauwtje en het bloemenblauwtje. Het bloemenblauwtje komt in Vlaanderen niet voor. Het gentiaanblauwtje is een zeer gespecialiseerde vlinder van natte heideterreinen. Het boomblauwtje is een algemene vlinder die echter gemakkelijk te onderscheiden is. De basiskleur van de vlinder is veel lichter. De onderkant van de vleugels van deze soort is zilvergrijs van kleur. De bovenkant is bij de mannetjes lichtblauw met smalle zwarte randen en bij de vrouwtjes lichtblauw met zeer brede zwarte randen.

Het dwergblauwtje is veel kleiner (vleugellengte 10-12 mm) dan het klaverblauwtje, en is donker van kleur met een lichte, bruin grijs onderkant.

Figuur 2.1 Klaverblauwtje (foto: Jos Lycops).

Leefgebied

Het klaverblauwtje is vooral te vinden op schrale bloemrijke en zonovergoten graslanden. De aanwezigheid van bloeiende rode klaver is daarbij essentieel. Het vrouwtje legt haar eitjes in Vlaanderen alleen in de jonge bloemhoofdjes van rode klaver. Deze bloemknoppen bevinden zich slechts enkele dagen in een geschikt stadium om eitjes in af te zetten. De rupsen voeden zich met de bloemhoofdjes. Ook wondklaver wordt als waardplant vermeld, maar die komt in Vlaanderen veel minder voor, wel op verschillende plaatsen langs het Albertkanaal. Rode klaver dient ook als nectarplant voor de vlinders.

Alhoewel rode klaver een wijdverspreide plant is, is niet elk terrein met rode klaver geschikt als leefgebied voor het klaverblauwtje. Deze vlinder is een uitgesproken warmteminnende soort. Daarom zijn beschutting en oriëntatie van het terrein en structuurvariatie van de vegetatie belangrijke factoren.

Ook het bodemtype kan invloed hebben. Als de klaverbloemen op droge bodems staan, kunnen ze bij warm weer vroegtijdig uitdrogen. De rupsen sterven dan. Tijdens natte zomers zijn die droge bodems eerder een voordeel, omdat de rode klaver daar sneller tot ontwikkeling kan komen. Met het oog op risicospreiding is het dus van belang dat er zowel op droge als op minder snel uitdrogende zones rode klaver bloeit.

Levenscyclus

Het klaverblauwtje vliegt meestal in twee generaties, soms in drie generaties (in erg warme jaren). De zomergeneratie bereikt meestal veel hogere densiteiten dan de voorjaarsgeneratie (Tax 1989). Voor Vlaanderen werd dit patroon bevestigd door veldgegevens van Vanreusel et al. (2002). De voorjaarsgeneratie vliegt van midden mei tot eind juni (piek tussen 20 mei en 20 juni) en de zomergeneratie van midden juli tot eind augustus (piek tussen 20 juli tot 20 augustus) (Maes & Van Dyck 1999). De eitjes van de voorjaarsgeneratie komen uit na 3 tot 6 dagen, waarna het rupsstadium volgt.

Dit rupsstadium is relatief kort (17-28 dagen) en wordt gevolgd door een popstadium van ca. 17 dagen (Bink 1992). De vlinders die uit deze poppen komen, vormen de zomergeneratie. Het rupsstadium van deze generatie kan 200 tot 300 dagen duren. De halfvolgroeide rupsen van de zomergeneratie overwinteren in de strooisellaag (Bink 1992). In de lente ontwaken deze rupsen en voeden zich nog een tijdje met bladeren van rode klaver om vervolgens het rupsstadium te doorlopen (ca. 17 dagen). Midden mei komen uit deze poppen de vlinders die de voorjaarsgeneratie vormen.

Tijdens erg warme jaren kan er nog een derde generatie verschijnen die vliegt van eind augustus tot begin oktober. Deze vlinders zijn de nakomelingen van de voorjaarsgeneratie, die door het warme weer een kort ei-, rups- en popstadium doorlopen. De nakomelingen van deze derde generatie overwinteren ook als rups in de strooisellaag en verpoppen pas in het voorjaar.

Het myrmecofiel gedrag (d.i. specifieke relaties met mieren) werd bij deze soort nog niet goed bestudeerd. Er zijn aanwijzingen voor relaties met mieren van het genus *Lasius*; sommige auteurs maken melding van relaties met *Lasius niger* (bv. Rodriguez et al. 1994).

Kansen en Bedreigingen

De voornaamste oorzaken van de achteruitgang van het klaverblauwtje zijn waarschijnlijk het verlies aan en de vermessing van schrale graslanden door de intensivering van de landbouw. Door de verrijking van de bodem kan rode klaver alsmear vroeger bloeien waardoor er onvoldoende overlap komt tussen de bloeiperiode van de waardplant en de vliegtijd van de vlinder. Een andere verklaring kan zijn dat door het veelvuldig maaien van rode klavervelden het klaverblauwtje zijn levenscyclus niet meer kon voltooiën of onvoldoende nectar kon vinden. Ook het verdwijnen van groenbemesting met rode klaver zou een oorzaak van de achteruitgang kunnen zijn.

Een geschikt beheer moet ervoor zorgen dat graslanden voldoende voedselarm zijn en dat rode klaver in gevarieerde omstandigheden kan bloeien. Hiervoor kan een gefaseerd maaibeheer toegepast worden. De timing van het maaibeheer moet aangepast zijn aan de levenscyclus van het klaverblauwtje.

Verspreiding

Europa

Het areaal van het klaverblauwtje strekt zich uit van Noord-Scandinavië tot Marokko en van West-Frankrijk tot Mongolië.

België

In België was het klaverblauwtje vroeger vrij algemeen, maar momenteel is het zeer zeldzaam. De grootte van het verspreidingsgebied neemt sinds het begin van de 20ste eeuw voortdurend af en na 1980 is de soort zo goed als verdwenen.

In Wallonië is het klaverblauwtje zeer lokaal in de Ardennen, vrij lokaal in de Condroz en in de vallei van de Sambre en de Maas en de Fagne-Famenne-Calestienne, en vrij ruim verspreid in de Lorraine. In Nederland was de soort uitgestorven sinds 1974. Maar recent is het klaverblauwtje weer spontaan opgedoken in de buurt van Maastricht, vermoedelijk vanaf de Sint-Pietersberg.

Vlaanderen

Vroeger was het klaverblauwtje vooral te vinden in de provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant en Limburg.

In Maes & Van Dyck (1999) wordt melding gemaakt van twee populaties, één in een schraal klaverveldje in de Voerstreek en een tweede op de Tiendeberg (figuur 2.2). Daarnaast vermelden ze nog een derde waarneming in Genk (in 1992), maar dit gaat meer dan waarschijnlijk om een zwerver. Het verspreidingskaartje verwijst naar deze waarnemingen.

Figuur 2.2 Verspreiding van het klaverblauwtje in Vlaanderen (gegevens vlinderwerkgroep Natuurpunt).

Recente inventarisaties hebben duidelijk gemaakt dat het huidige verspreidingsgebied 4 gemeenten in Limburg betreft: Lanaken, Bilzen, Riemst en Voeren (figuur 2.3).

Figuur 2.3 Verspreiding van het klaverblauwtje in Limburg. De gekleurde utm-hokken zijn de vindplaatsen van klaverblauwtje na 2000 (gegevens LIKONA).

Status

Het klaverblauwtje geniet geen wettelijke bescherming. Op de Vlaamse Rode Lijst staat de soort in de categorie "Met uitsterven bedreigd". Op de Belgische Rode Lijst staat de soort in de categorie "Kwetsbaar", en op Europese schaal is ze niet bedreigd.

Beschermingslijst	status
Rode Lijst Vlaanderen	Met uitsterven bedreigd
Rode Lijst België	Kwetsbaar
Rode Lijst Europa	Niet bedreigd
Habitatrichtlijn	Niet vermeld

Tabel 2.1 Beschermingsstatus van het klaverblauwtje.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

3 Toestand in de gemeente

3 Toestand in de gemeente

3.1 Beschrijving / situering van de gemeente

Lanaken bevindt zich in het Zuidoosten van de provincie Limburg en is een gemeente waar 4 geografische regio's samenkomen

- De Hoge Kempen in het noordwesten
- Het Maasland in het oosten
- Haspengouw in het zuiden
- Het Mergelland via de kanaaltaluds in het zuiden

Vanuit Lanaken kan het klaverblauwtje, mits geschikt beheer, uitbreiden naar deze 4 geografische regio's. Vooral de vele kanaalbermen (Albertkanaal, kanaal Neerharen-Briegden, Zuid-Willemsvaart) spelen hierbij een belangrijke rol, enerzijds als uitbreiding van het huidige leefgebied en anderzijds als natuurverbinding (stapstenen) naar o.a. de populaties van het klaverblauwtje op de Tiendeberg in Riemst en de Sint-Pietersberg in Maastricht en Riemst.

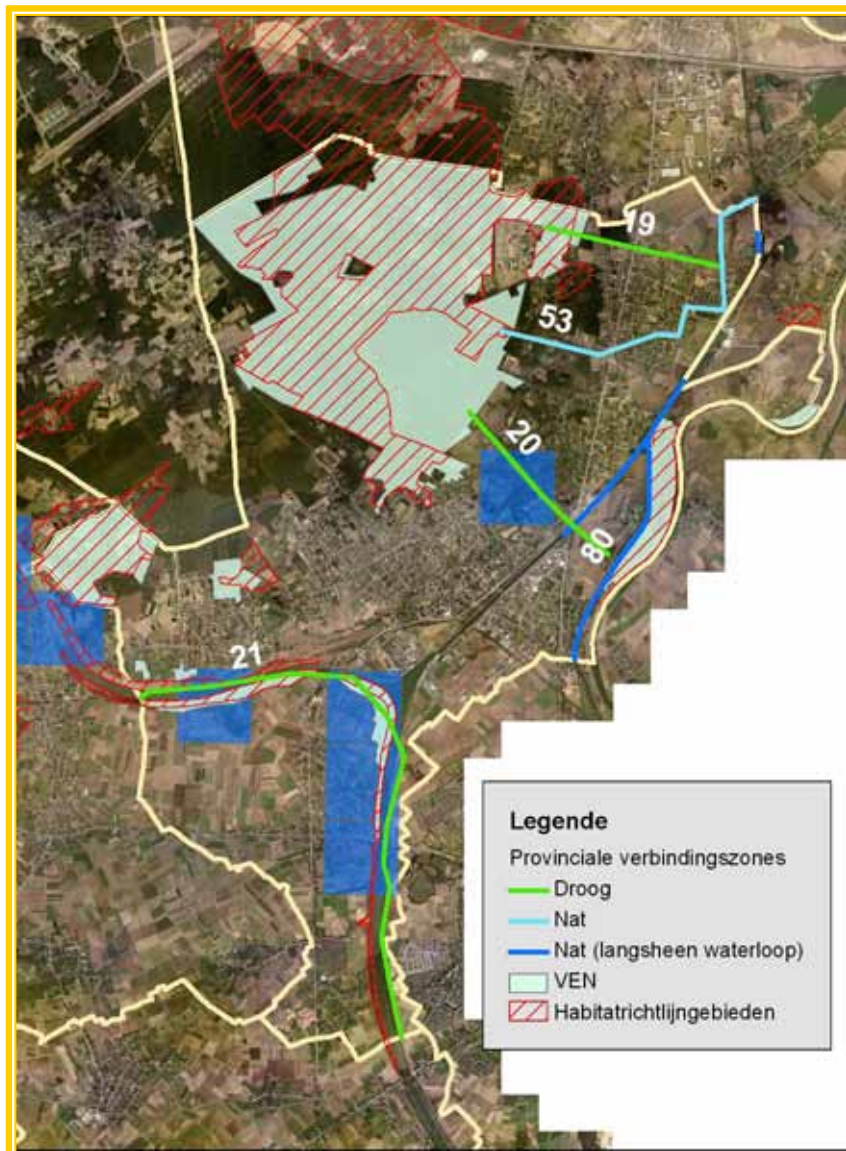
Belangrijke elementen uit het ontwerp Ruimtelijk Structuurplan Lanaken

In de gemeente bevinden zich een aantal belangrijke natuurwaarden (figuur 2.2), wat aangegeven wordt door de aanwezigheid van

- VEN-gebieden
 - De Hoefaert
 - De Zuidelijke oever van het Albertkanaal tot aan N2
 - Natuurgebied Hochter Bampd
 - De bossen en natuurgebieden van het Kempens Plateau met uitzondering van een gebied ten noorden van Kiewit
- De Provinciale natuurverbindingen
 - Albertkanaal: nr. 21
 - Zuid-Willemsvaart: nr. 80
 - Tussen Pietersembos en kasteel Hocht: nr. 20
 - Tussen Daalbroek en Ziepbeek: nr. 19
 - Ziepbeek tussen Nationaal Park Hoge Kempen en Maas: nr. 53
- De gemeente Lanaken
 - Voert een ondersteunend beleid in en aan de randen van de Vlaamse natuurgebieden en provinciale natuurverbindingen
 - Werkt zelf een beleid uit voor de Langkeukelbeek, de open ruimteverbinding Kiewit en de Maasvallei
 - Werkt een beleid uit voor de gemeentelijke KLE structuur

Voorstel van de gemeente Lanaken aan het Vlaams gewest

- Albertkanaal: De gemeente wil een ondersteunend beleid voeren door de koppeling van de KLE-structuur aan de bovenlokale natuurverbindende lijnelementen. Gemeentelijke elementen die hierin een aanvullende rol kunnen spelen zijn: De Kip, het valleitje van het Hesperwater, de holle wegen rond Veldwezelt en Briegden. De oostelijke oever van het Albertkanaal blijft gereserveerd voor ontwikkelingen op het vlak van bedrijvigheid, recreatie en toerisme. Natuur zal hier vooral gerealiseerd worden door begeleidende groenstructuren. Ook de oevers van het verbindingskanaal en van de Zuid-Willemsvaart hebben vooral een functie als groene assen tussen stedelijke- of landbouwgebieden.

Figuur 3.1 Natuurwaarden in de gemeente Lanaken. Op deze figuur worden zowel de droge als de natte provinciale verbindingen gegeven samen met de eerste afbakening van VEN.

3.2 Klaverblauwtje

Studies en beheersplannen, waarop dit hoofdstuk is gebaseerd

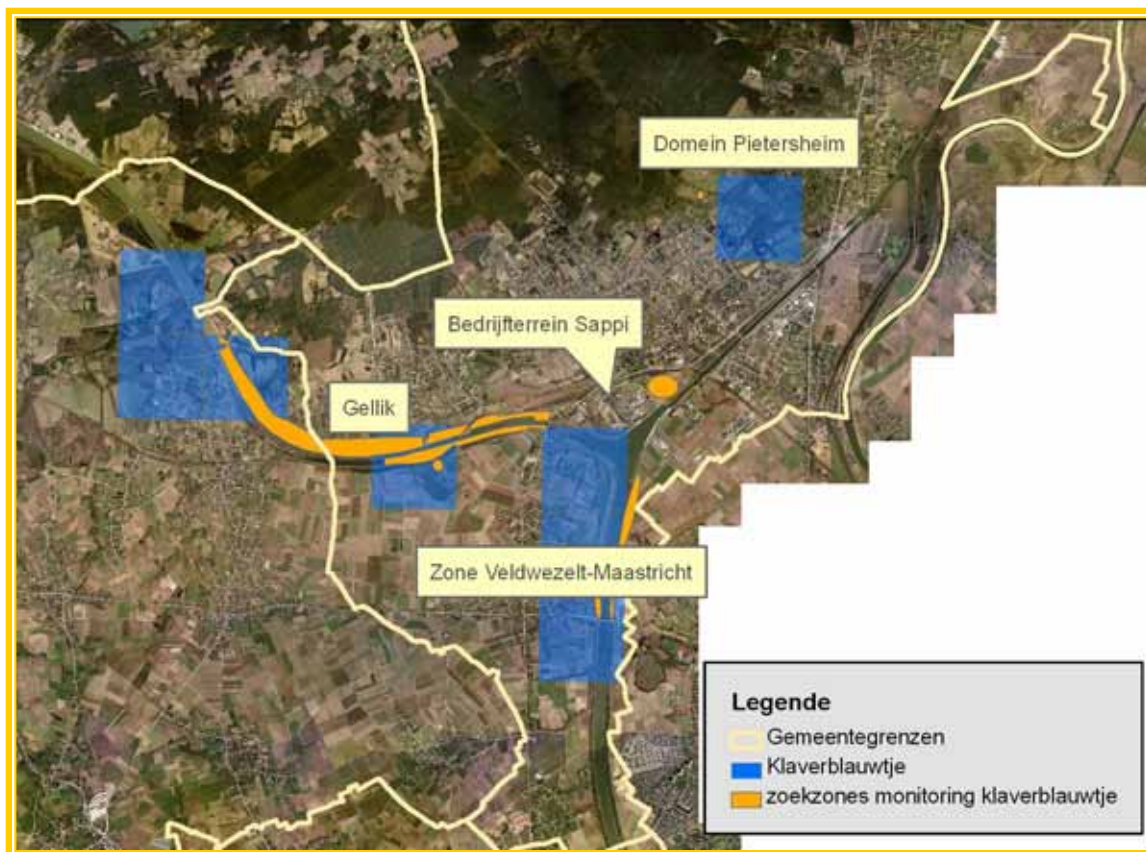
- In opdracht van ANB (vroegere AMINAL, afd. Natuur) is er in 2004 door Aeolus een “beheersplan voor de taluds van het Albertkanaal tussen Kanne en Bilzen” opgesteld
- In opdracht van AMINABEL, Cel Natuurtechnische Milieubouw is er in 2004 een studie uitgevoerd door Wouter Vanreusel & Hans Van Dyck van de Onderzoeksgroep dierenecologie – Universiteit Antwerpen: Uitbreidingsmogelijkheden voor een bedreigde soort langsheen een netwerk van bermen
- In opdracht van de gemeente Lanaken werd er door Aeolus een landschapsbeheersplan opgesteld voor Domein Pietersheim

Huidige verspreiding in de gemeente Lanaken

De kernpopulatie bevindt zich langs het Albertkanaal ter hoogte van Gellik. Deze kernzone is 29.2 ha groot, waarvan 21.1 ha bestaat uit de brede talud langs het kanaal. Deze is echter op een aantal plaatsen erg verruigd tot verbost, waardoor momenteel slecht 8.1 ha van het gebied geschikt is voor klaverblauwtje. De grootste afstand tussen de waarnemingen van klaverblauwtje in dit gebied is circa 8 km in vogelvlucht.

Er bestaan ook nog een aantal kleinere populaties, waarvan men vermoedt dat het satellietpopulaties zijn, relatief recent ontstaan vanuit de bronpopulatie. Deze satellietpopulaties bevinden zich op enige afstand van de bronpopulatie.

- Een brede talud op het terrein van papierfabriek Sappi (op 1600 m van de kanaalzone)
- Natuurzone achter de educatieve vijvers op Domein Pietersheim (op 3900 m van de kanaalzone)
- Zone langs het Albertkanaal ter hoogte van Veldwezelt-Maastricht (op 2500 m van de kernpopulatie)
- Zone langs het Albertkanaal in de richting van Genk (op 2400 m van de kernpopulatie)
- Bouwland in de dorpskern van Zutendaal (op 4600 m van de kanaalzone)

Figuur 3.2 Locaties in de gemeente Lanaken waar momenteel nog klaverblauwtjes gevonden worden.

Kansen en problemen

Het actueel deel geschikt leefgebied buiten de cluster van de kanaalbermen is beperkt. De cluster van de kanaalbermen biedt mits een beter afgestemd beheer nog veel uitbreidingsmogelijkheden. Ook de afzonderlijke kleine populaties verdienen aandacht aangezien ze de potentie hebben om uit te groeien tot gezonde populaties. Daarnaast zijn er beperkte mogelijkheden voor het uitbouwen van een netwerk in de richting van Nederland en tot versteviging van de verbindingen tussen de bestaande leefgebieden.

De cluster van de kanaalbermen vormt hierbij een grote, stabiele populatie van waaruit andere, in de regel veel kleinere populaties gesticht en/of op peil gehouden worden. Dit betekent dat de aanwezigheid en aantallen van het klaverblauwtje buiten de kanaalzone wellicht meer dynamiek zullen blijven vertonen (o.a. lokaal verdwijnen door belangrijkere rol van toevalsfactoren in kleine populaties). Anders gesteld betekent dit ook dat tijdelijk geschikte locaties verspreid in het studiegebied allen kunnen bijdragen aan de overleving op regionale schaal (Hanski 1999). Zelfs tijdelijke populaties kunnen belangrijke stapstenen zijn voor kolonisatie van verder afgelegen gebieden (buiten het studiegebied). Gezien de hoge mate van bedreiging van deze soort is het daarom van belang dat ook kleine potentiële leefgebieden maximaal worden ontwikkeld, en dat er voldoende aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van nieuw leefgebied tussen bestaande populaties.

De census van kleine populaties in de buurt van de grote populatie langs het kanaal wijst waarschijnlijk op een kolonisatiebereik van 2 à 4 km. Verplaatsingen over enkele kilometers doorheen een divers landschap met ook intensieve vormen van landgebruik (urbaan, industrie, landbouw) zijn waarschijnlijk niet onmogelijk. In Lanaken zijn er dus realistische kansen om opnieuw leefbare netwerken voor het klaverblauwtje uit te bouwen.

Cluster van kanaalbermzones

Langs het Albertkanaal kan een groot, geschikt leefgebied ontstaan mits een aangepast beheer niet alleen van de kanaalberm, maar ook van de aangrenzende brede talud en de wegbermen in de nabijheid. Een maximale schatting die alle plekken langsheen het kanaal en het industriegebied dekt, komt tot een potentiële oppervlakte van >60 ha.

Het bestaande leefgebied kan dus sterk uitgebreid worden en zou kunnen resulteren in een gezonde, grote populatie van tenminste 1000-5000 individuen.

De bermen van het Albertkanaal tussen Gellik en Kanne zijn door N.V. De Scheepvaart in beheer gegeven aan het Agentschap voor Natuur en Bos. Het gaat om 150 hectare, waar het beheer onder andere wordt afgestemd op dagvlinders. De belangrijkste beheersvorm wordt begrazing door middel van een schaapskudde in combinatie met maaibeheer. Het beheersplan is opgesteld door Aeolus. De uitvoering ervan is reeds gestart.

De terreinen grenzend aan de kanaalbermen, die ook belangrijk zijn voor de uitbreiding van het leefgebied zijn deels eigendom van NV De Scheepvaart, en deels van particulieren (het gaat hierbij om een sterk versnipperde eigendomsstructuur).

Belangrijk om te vermelden hierbij is dat deze bermen deel uitmaken van VEN-gebied en de Provinciale natuurverbinding 21, wat inzake subsidies perspectieven opent.

Domein Pietersheim

Het klaverblauwtje werd hier waargenomen op het grasland rondom de educatieve poel (achter de parking van de kinderboerderij). Momenteel is echter slechts een klein terreintje geschikt. Er zijn nog uitbreidingsmogelijkheden op het aansluitende terrein, dat nu al hoge dichtheden aan klaver bevat, maar dat vrij recent werd beplant met bomen. Tevens wordt het klaverblauwtje mee opgenomen in het landschapsbeheersplan van Domein Pietersheim. Binnen het beschermde landschap van het Domein Pietersheim worden ecologisch waardevolle graslanden nagestreefd. Ook is er een terrein voorzien voor boscompensatie voor het kappen van bomen op het recent beplant terrein aan de educatieve poel.

Belangrijk hierbij is dat Domein Pietersheim ligt op de Provinciale natuurverbinding 20, die uitkomt op de natte Provinciale natuurverbinding 80 (Kanaal Neerharen-Briegden en Zuid-Willemsvaart). Deze verbinding kan belangrijk zijn voor de uitbreiding van het klaverblauwtje richting kanalen, Maasdijken en Nederland.

Talud bedrijfsterrein Sappi

Het klaverblauwtje leeft hier op een talud van ca vierhonderd meter lang, op de grens van het bedrijfsterrein van Sappi. Deze talud wordt éénmaal per jaar gemaaid, in oktober. Deze talud staat ingekleurd als uitbreidingszone van het bedrijf. Tevens zijn er plannen om de spoorweg Maastricht-Lanaken terug in gebruik te nemen.

Dit terrein kan beschouwd worden als een dynamisch geheel. De graslanden en de bermen op het terrein moeten toch gemaaid worden, dus kan het maaibeheer afgestemd worden op de levenscyclus van het klaverblauwtje. Verdwijnt een bepaald graslandje omwille van uitbreiding van de fabriek, dan kan een ander graslandje ingenomen worden door het vlindertje.

De graslanden worden momenteel kort gemaaid. Ze kunnen echter, mits aangepast maaibeheer, een netwerk aan leefgebied voor het klaverblauwtje bieden.

Sappi en deze nabij gelegen terreinen liggen aan het kanaal Neerharen-Briegden. Van hieruit zou de vlinder zich moeten kunnen uitbreiden richting Zuid-Willemsvaart en de dijken van de Maas (zie hierboven: provinciale natuurverbinding 80). In overleg met N.V. De Scheepvaart kan het beheer misschien aangepast worden.

Een aangepast beheer voor het klaverblauwtje op de gronden van het bedrijventerrein van Sappi kan een voorbeeldproject vormen voor het beheer van de graslanden en bermen op het hele industrieterrein van Smeermaas.

Wegberm N77

De wegbermen van de N77 tussen Lanaken en Zutendaal biedt mogelijkheden niet alleen als effectief voortplantingsgebied voor het klaverblauwtje, maar ook als stapsteen voor de veldparelmoervlinder (en andere dagvlinders). De wegberm is op de meeste plaatsen echter vrij smal, waardoor de invloed van de weg (wind, inspoeling van pollutanten) groot is. De aangrenzende gebieden zijn buffergebied op gewestplan en bieden mogelijkheden om ingericht te worden als uitbreidingsgebied voor het klaverblauwtje.

3.3 Reeds uitgevoerde Acties

Acties

- N.V. De Scheepvaart heeft de taluds langs het Albertkanaal van Kanne tot Bilzen in beheer gegeven aan Afdeling Natuur (nu Agentschap voor Natuur en Bos). Voor deze taluds en bermen is er door Aeolus een beheersplan opgemaakt. Momenteel is men bezig met de eerste uitvoering ervan.
- Afdeling AMINABEL, Cel Natuurtechnische Milieubouw heeft een studie laten uitvoeren door Wouter Vanreusel en Hans Van Dyck (U.A.) naar de uitbreidingsmogelijkheden van het klaverblauwtje langsheen een netwerk van bermen in en om de gemeente Lanaken.
- In opdracht van de gemeente Lanaken werd door Aeolus een landschapsbeheersplan opgesteld voor Domein Pietersheim.

Communicatie

In het verleden zijn er geen acties geweest rond communicatie, educatie of sensibilisatie i.v.m. het klaverblauwtje in Lanaken.

Monitoring

- In het kader van de opmaak van het beheersplan voor de taluds van het Albertkanaal heeft Aeolus de fauna en flora geïnventariseerd, waaronder ook het klaverblauwtje.
- Vanreusel en Van Dyck (2004) hebben het volledig studiegebied onderzocht op de aanwezigheid van relevante graslandvegetaties. Alle matig- tot voedselarme graslanden en bermen werden op kaart aangeduid en onderzocht (o.a. aanwezigheid rode klaver en andere nectarplanten, mate van schraalheid/ ruigte of mantel- en zoomvegetatie). Tijdens de vliegperiode van de zomergeneratie van het klaverblauwtje werden al deze graslanden en bermen onderzocht: zowel waarnemingen van vlinders werden opgetekend als gestandaardiseerde eitellingen werden uitgevoerd. Tevens werd de mierenfauna onderzocht.

In tabel 3.1 wordt een overzicht gegeven van de activiteiten die in de gemeente reeds ondernomen werden rond natuur, relevant voor het klaverblauwtje. Deze activiteiten werden onderverdeeld in terreinacties, communicatie en monitoring.

Actie	reeds voltooide/gekende actie	uitvoerder	opmerkingen
Terreinactie	Opmaak beheersplan voor de taluds van het Albertkanaal tussen Kanne en Bilzen	Aeolus i.o.v. het ANB(2004)	
	Opstellen studie naar uitbreidingsmogelijkheden voor een bedreigde soort langsheen een netwerk van bermen	Onderzoeksgroep dierenecologie – Universiteit Antwerpen i.o.v. AMINABEL, Cel NTMB (2004)	
	Landschapsbeheersplan opgesteld voor Domein Pietersheim	Aeolus i.o.v. gemeente Lanaken	
	De bermen van het Albertkanaal tussen Gellik en Kanne worden in functie van dagvlinders beheerd	Agentschap voor Natuur en Bos i.o.v. N.V. De Scheepvaart	
	Bosbeheersplan	Gemeente ism Bosgroep Hoge Kempen	Voorzien voor 2007
Administratieve actie			
Communicatie			
Monitoring	Beschrijving van methodiek voor monitoring Uitbreidingsmogelijkheden voor een bedreigde soort langsheen een netwerk van bermen	Onderzoeksgroep dierenecologie – Universiteit Antwerpen i.o.v. AMINABEL, Cel Natuurtechnische Milieubouw (2004)	
	Opmaak beheersplan voor de taluds van het Albertkanaal tussen Kanne en Bilzen	Aeolus i.o.v. het ANB(2004)	

Tabel 3.1 Overzicht van de reeds uitgevoerde activiteiten in de gemeente Lanaken.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

4 Concrete doelstellingen

4 Concrete doelstellingen

4.1 Acties

- Het bestaande leefgebied wordt uitgebreid en verder beheerd
 - Industrierrein Sappi: alle graslanden worden potentieel geschikt biotoop voor het klaverblauwtje. De genomen maatregelen worden beschreven in een duidelijke nota zodat het terrein een voorbeeldfunctie kan vormen voor bedrijven in de omgeving
 - Domein Pietersheim
 - het bestaande leefgebied aan de educatieve poelen wordt uitgebreid met het terrein van het 'opgeplante stort' en de wegbermen van het wandelpad
 - ook wordt het leefgebied verder verruimd naar het domein van de kinderboerderij en het beschermde landschap
 - bij het beheer van bermen en overhoekjes op het domein wordt rekening gehouden met het klaverblauwtje
 - Kanaalbermen Albertkanaal
 - de bestaande taluds worden door het ANB beheerd voor alle soorten dagvlinders die daar voorkomen, waaronder het klaverblauwtje.
 - de aanpalende weilanden en de hoogstamboomgaard in Gellik worden op het juiste tijdstip gefaseerd gemaaid voor het klaverblauwtje
 - de zuid- en noordhelling van de Kesseltse Kip
 - aangepaste herinrichting leemgroeve in Veldwezelt
- Er ontstaan nieuwe leefgebieden, stapstenen en verbindingen
 - Wegbermen en aanpalende bosranden langs de N77
 - Wegberembeheer van de gemeente
 - Beheer van de kanaalbermen van de Zuid-Willemsvaart en het kanaal Neerharen-Briegden en van de Maasdijken
 - Openbaar groen
 - Tuinen particulieren
 - Industrierrein Smeermaas
 - Actie rond private percelen, voortuintjes, privé beheerde wegbermen

4.2 Communicatie

Algemeen: Het draagvlak voor het klaverblauwtje, andere dagvlinders en natuur in het algemeen wordt vergroot.

De geadopteerde soort 'leeft' in de gemeente.

De doelgroepen (zie hoofdstuk 6)

- kennen het klaverblauwtje
- beseffen het belang van het aanwezig zijn van een zeldzame soort
- begrijpen dat één soort de motor kan zijn voor het vergroten van de soortenrijkdom
- weten hoe ze iets kunnen doen voor het klaverblauwtje
- doen iets voor het klaverblauwtje

4.3 Monitoring

- Met de monitoring van de soort willen we nagaan of het klaverblauwtje toeneemt, of nieuwe locaties bevolkt worden. Daarom wordt de soort jaarlijks gemonitord zowel op de bestaande locaties als op nieuwe geschikte locaties
- Tevens willen we nagaan of het draagvlak (politiek, ambtelijk, burgerlijk, middenveld) voor het klaverblauwtje en voor natuurbehoud in het algemeen vergroot

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

5 Acties

5 Acties

5.1 Acties op het terrein

5.1.1 Uitbreiding en beheer bestaande terreinen

A Bedrijventerrein Sappi

De duurzaamheidsambtenaar en de schepen van leefmilieu, samen met RLKM, beleggen eerst een vergadering met de bedrijfsleider en de milieucoördinator van Sappi om onderstaand beheersvoorstel te bespreken. De financiering van het beheer gebeurt door Sappi zelf.

Talud

De ca. vierhonderd meter lange talud, waar nu het klaverblauwtje voorkomt, wordt éénmaal per jaar gemaaid (en maaisel afgevoerd), in de eerste helft van oktober. Dit beheer kan verder gezet worden.

Figuur 5.1 Talud waar momenteel het klaverblauwtje voorkomt (foto: Erwin Christis).

Figuur 5.2 Een detail van de talud in bloei (foto: Erwin Christis).

Andere graslanden op het bedrijventerrein van Sappi

Op het bedrijventerrein van Sappi liggen een aantal grasvelden die permanent zeer kort gemaaid worden (gazons). Deze graslanden bieden, mits een aangepast maaibeheer, een uitgebreid leefgebied voor het klaverblauwtje.

De graslanden, links en rechts van de hagenrijen en naast het kantoorgebouw, kunnen ingezaaid worden met rode klaver. Een strook langs de weg kan steeds kort gemaaid worden (omwille van het nette uitzicht), terwijl de rest in een gefaseerd maaieregime beheerd kan worden. Een voorstel is om dit totale grasland op te delen in 3 maaiperiodes: 1/3de wordt in april gemaaid, 1/3de in de eerste dagen van juli en 1/3de na half september. Belangrijk hierbij is dat het maaisel telkens wordt afgevoerd.

Figuur 5.3 Grasland links van de hagenrijen (foto: Erwin Christis).

Figuur 5.4 Grasland rechts van de hagenrijen (foto: Erwin Christis).

Figuur 5.5 Grasland naast het kantoorgebouw (foto: Erwin Christis).

Dan is er nog een groot perceel (voor de elektriciteitscentrale) dat momenteel al veel rode klaver bevat, maar op een voor het klaverblauwtje verkeerd tijdstip gemaaid wordt. Ook hier wordt best een gefaseerd maaibeheer toegepast, rekening houdend met de levenscyclus van het klaverblauwtje (zie kader). Ook hier het voorstel om het perceel op te delen in 3 maaiperiodes: 1/3de maaien voor eind april, 1/3de in de eerste dagen van juli en 1/3de na 15 september.

Figuur 5.6 Perceel voor de elektriciteitscentrale (foto: Erwin Christis).

Terrein dat dient als uitbreiding van het bedrijventerrein

Dit terrein bestaat uit vele kleinere percelen, eigendom van Sappi, de gemeente Lanaken, N.V. De Scheepvaart en een klein stukje van privé-eigenaars. Momenteel heeft een landbouwer dit terrein in pacht. Tot vorig jaar werden er gewassen geteeld. Momenteel is er gras ingezaaid, dat wordt gehooid. De duurzaamheidsambtenaar en de bedrijfsplanner van de VLM kunnen, na overleg met Sappi en N.V. De Scheepvaart, vragen aan de landbouwer om een beheersovereenkomst met de VLM af te sluiten. De gemeente kan nog een extra subsidie hier bovenop toekennen. Ook hier het voorstel om het perceel op te delen in 3 maaiperiodes: 1/3de maaien voor eind april, 1/3de in de eerste dagen van juli en 1/3de na 15 september.

Figuur 5.7 Terrein voor uitbreiding bedrijven (foto: Erwin Christis).

Bermen langs de Montaigne-weg

De bermen langs de Montaigneweg worden door de gemeente gemaaid volgens het bermbeheersplan. Maar maaien in juni heeft tot gevolg dat de eitjes en rupsen worden afgevoerd. Daarom wordt hier beter op een ander tijdstip gemaaid: of voor eind april, of in de eerste dagen van juli, of na half september. Hiervoor kan de gemeente een afwijking op het bermdecreet aanvragen bij het Agentschap voor Natuur en Bos.

B Domein Pietersheim

Voor het beheer zijn de medewerkers en de MINA-werkers van Natuur & Landschapsbeheer Limburg vzw. verantwoordelijk.

- Grasland rond de educatieve poel: jaarlijks na 15 september maaien en afvoeren. Dit gebeurt door de Mina-werkers.
- Het aangrenzende terrein: gedeeltelijk openkappen, een verbinding creëren naar de zone rond de poelen en dit periodiek laten begrazen door schapen (dieren van de kinderboerderij). Voor het kappen van de bomen is er een boscompensatie voorzien in het landschapsbeheersplan van het domein Pietersheim. Het openkappen en compenseren gebeurt in opdracht van de boswachter.
- De dreef (wandelroute) die van Pietersheim naar Pietersembos (Nationaal Park Hoge Kempen) gaat: maaien van de bermen gebeurt door de “parkrangers” in opdracht van het projectbureau van het NPHK. Het maaitijdstip wordt afgestemd op de levenscyclus van het klaverblauwtje.
- De graslandjes op de kinderboerderij: rode klaver bij zaaien, en 1 maal per jaar maaien en afvoeren, na 15 september.

- De weiden van het beschermde landschap van Domein Pietersheim: hiervoor is een landschapsbeheersplan opgemaakt door Aeolus, waarbij men ecologisch waardevolle graslanden nastreeft. Deze weilanden worden begraaasd door schapen en koeien. Door dit extensieve beheer (geen bemesting, geen te hoge begrazingsdichtheid) kan geschikt leefgebied voor het klaverblauwtje ontstaan.
- De maïsakker, die zich ook situeert binnen het beschermde landschap van Domein Pietersheim, is tevens mee opgenomen in het landschapsbeheersplan. Hier wordt Italiaans raaigras ingezaaid, zodat het terrein na een aantal jaren maaien en afvoeren, voldoende verschraald zal zijn.

C Cluster kanaalbermen en taluds van het Albertkanaal en aangrenzende terreinen

De taluds en kanaalbermen langs het Albertkanaal van Kanne tot Bilzen zijn door N.V. De Scheepvaart in beheer gegeven aan het Agentschap voor Natuur en Bos. Het beheer is afgestemd op de belangrijke dagvlinderpopulaties, waarbij men gekozen heeft voor begrazing met een schaapskudde, in combinatie met maaibeheer (Aeolus, 2004).

Aangrenzend aan deze taluds liggen nog percelen die mits bijstelling van het beheer een uitbreiding van het leefgebied voor het klaverblauwtje kunnen betekenen.

In Gellik

De weilanden, aansluitend op de taluds, die niet mee opgenomen zijn in het beheersplan

- Eigendom van N.V. De Scheepvaart
 - Deze kunnen ook mee in beheer gegeven worden aan het ANB. Hiervoor belegt RLKM, samen met de duurzaamheidsambtenaar en de schepen van leefmilieu een vergadering met Herman Gielen van N.V. De Scheepvaart en vertegenwoordiger van het ANB. Tegelijkertijd kunnen ook de mogelijkheden aan de Kesseltse Kip, Sappi en de kanaalbermen van het Kanaal Neerharen-Briegden en de Zuid-Willemsvaart besproken worden.
 - Indien het niet mogelijk is dat het ANB het beheer hiervan ook op zich neemt, kunnen de percelen in beheer gegeven worden aan de gemeente of aan de nieuwe afdeling van Natuurpunt (in september 2006 opgericht) of aan Orchis.
- Eigendom van particulieren/ landbouwers
 - Mogelijkheden zijn
 - Beheersoverkomsten met de VLM afsluiten: dit geldt enkel voor landbouwers
 - Ondersteuningsovereenkomsten met de provincie afsluiten, indien er al rode klaver staat
 - Eigenaars die geschikte percelen bezitten maar niet de mogelijkheid hebben die te beheren kunnen het in beheer geven aan Natuurpunt of Orchis. Geïnteresseerden kunnen deze percelen eventueel ook verkopen aan deze organisaties
 - Deze mogelijkheden worden besproken op een algemene infovergadering, die georganiseerd wordt door de duurzaamheidsambtenaar en de schepen van leefmilieu, waarop zowel de particuliere eigenaars als de bedrijfsplanner van VLM, het ANB, N.V. De Scheepvaart, Natuurpunt, Orchis, RLKM uitgenodigd worden. De bedrijfsplanner kan later individueel met landbouwers verdere afspraken maken

Beheer: gefaseerd maaibeheer, volgens bovenvermelde maaitijdstippen

- In Komveld (provinciaal gebied met ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang)
 - Landbouwers kunnen mogelijk een beheersovereenkomsten met de provincie afsluiten

De hoogstamboomgaard in Gellik, eigendom van de kerkfabriek van Sint-Laurentius

Hier kan een gefaseerd maaibeheer toegepast worden, afgestemd op de levenscyclus van het klaverblauwtje. Deze weide kan opgedeeld worden in 2 maaiperiodes: de helft maaien voor eind april en de andere helft na 15 september. Het beheer hiervan gebeurt door de gemeente.

Omgeving Hoefaert

Dit domein wordt beheerd door Orchis. Het beheer van de weilanden kan afgestemd worden op de levenscyclus van het klaverblauwtje.

De Kesseltse Kip

De noordelijke en zuidelijke taluds van de Kesseltse Kip zijn op het gewestplan ingekleurd als natuurgebied, een deel van de zuidelijke talud zelfs als habitatrictlijngebied. Vooral deze Zuidelijke helling biedt mogelijkheden. Beide taluds zijn eigendom van N.V. De Scheepvaart. Op de Zuidelijke talud ligt een ondergrondse leiding, waardoor deze talud op die plaats altijd open gehouden moet worden. Mits aanpassing van het maaibeheer (juist tijdstip en fasering) biedt deze talud ook mogelijkheden voor het klaverblauwtje.

De duurzaamheidsambtenaar en de schepen van leefmilieu beleggen een vergadering met N.V. De Scheepvaart, het ANB en de leidingbeheerder om de mogelijkheden te bespreken (dit kan dezelfde vergadering zijn als hoger vernoemd i.v.m. de percelen in Gellik, bij Sappi, en de bermen van het Kanaal Neerharen-Briegden en de Zuid-Willemsvaart).

Deze talud kan mee in beheer gegeven worden aan het ANB (schaapskudde). In dit gedeelte moeten we echter ook rekening houden met het dwergblauwtje en de das die hier voorkomen.

De leemgroeves van de steenbakkerijen te Veldwezelt

Herinrichting: voldoende grasland en bermen, met juiste maaibeheer

5.1.2 Aanleg nieuwe terreinen, verbindingen en stapstenen

A N77

De berm langs de N77 is nu maar een smalle strook, waardoor de invloed van de weg (wind, instroom pollutanten,...) te groot is. De aangrenzende gebieden zijn vaak bosgebieden, eigendom van de gemeente Lanaken of van het Vlaams gewest. In 2008 start de gemeente Lanaken met de opmaak van het bosbeheersplan. In dit bosbeheersplan kan voorzien worden dat langs de N77 een voldoende grote strook bomen wordt gekapt en ingericht voor het klaverblauwtje. Langs deze weg ligt ook het terrein "In de Heide" (onderdeel van Grote Eenheid Natuur "Hoge Kempen"). Dit is via een Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringplan natuurgebied geworden. Als ook van dit terrein delen ingericht kunnen worden voor het klaverblauwtje, kan er een groot geschikt leefgebied langs de N77 ontstaan. Overleg met de Cel Natuurtechnische Milieubouw (Luc Janssens), die tevens de opdrachtgevers zijn van het onderzoek naar het klaverblauwtje en met het ANB is een eerste stap.

B Kanaalbermen kanaal Neerharen-Briegden en Zuid-Willemsvaart

Deze kanaalbermen zijn plaatselijk fel bebost. Nochtans zouden deze bermen, indien geschikt, kunnen dienen als nieuw leefgebied en als corridor in de richting van de Maasdijken.

Met het beheersplan van de taluds van het Albertkanaal als voorbeeld, zou ook voor deze bermen een dergelijk beheersplan kunnen gemaakt worden.

Een eerste stap is een overleg tussen de gemeente (duurzaamheidsambtenaar, schepen van leefmilieu), N.V. De Scheepvaart en RLKM.

Tussen de bomen die in een laan langs het kanaal staan, is er nu opslag van bomen, vaak exoten, zoals *Robinia pseudoacacia*. Deze exoten kunnen gekapt worden, waardoor er ruimte vrij komt voor grasland.

C Tuinen van particulieren

Particulieren die in hun tuin aangepast maaibeheer willen doen voor het klaverblauwtje, kunnen daarvoor subsidies aanvragen bij de gemeente of de provincie (indien dit een mogelijkheid is, zie 5.2.). Tevens krijgen zij dan een fiche met duidelijke richtlijnen voor beheer.

D Industrierrein Smeermaas

De duurzaamheidsambtenaar en de schepen van leefmilieu organiseren een infovergadering voor alle bedrijven op het bedrijventerrein in Smeermaas. Op deze vergadering wordt het project voorgesteld, uitleg gegeven over de levenscyclus van het klaverblauwtje en het beheer en aan bedrijven gevraagd om op hun terreinen maaibeheer voor het klaverblauwtje te doen.

Sappi kan als voorbeeld-bedrijf dienen.

E Openbaar groen

Bij openbare werken (weg- en bermwerkzaamheden) kan in het lastenboek opgenomen worden dat de uitvoerder verplicht is om een extensief grasmengsel met rode klaver in te zaaien. Bij de aankoop van de zaadmengsels wordt zoveel mogelijk lokaal zaaigoed gebruikt.

5.2 Administratieve acties

- Acties (zowel terreinacties als administratieve acties als communicatieve acties) voor het klaverblauwtje worden mee opgenomen in de begroting.
- De gemeente onderzoekt de mogelijkheid om een subsidiereglement op te stellen voor particulieren en landbouwers die hun eigendom willen beheren in functie van het klaverblauwtje.
- Het bermbeheersplan van de gemeente wordt aangepast aan de levenscyclus van het klaverblauwtje. De duurzaamheidsambtenaar vraagt hiervoor een afwijking op het bermdecreet aan bij het ANB. Dit betekent dat de bermen ofwel voor eind april ofwel na 15 september gemaaid zullen worden. Een wegberm die zeker mogelijkheden kan bieden, is de **N78** (grote baan langs Sappi en het Kanaal Neerharen-Briegden). Ook voor deze weg is overleg met het Agentschap voor infrastructuur en de Cel NTMB nodig.
- In 2008 wordt het bosbeheersplan gemaakt. De gemeente geeft de opdracht aan het studie bureau om acties voor het klaverblauwtje te voorzien.
- De gemeente onderzoekt of het mogelijk is om, in het kader van de milieuvergunningen, bedrijven die zich komen vestigen of die uitbreiden, maatregelen op te leggen voor beheer voor het klaverblauwtje.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

6 Communicatie

6 Communicatie

6.1 Provinciale communicatie

Een aantal acties richt zich tot alle Limburgse gemeenten. Deze acties - uitgewerkt door de provincie en de regionale landschappen - worden aan de gemeente aangeboden.

6.1.1 Sensibilisatie en betrokkenheid van de gemeenten

Brief

Aan het College van burgemeester en schepenen en de gemeenteraad wordt een brief met één pin en een folder van Countdown 2010 gestuurd.

Doel

- De geadopteerde soort en het project blijven “leven” bij het beleid.
- Het Schepencollege en de gemeenteraad zien het verband tussen dit project en het Europese Countdown 2010-initiatief. Beide streven naar het behoud van de biodiversiteit.
- Het Schepencollege en de gemeenteraad wordt aangespoord om als gemeente lid te worden van Countdown 2010.

Doelgroep

- College van burgemeester en schepenen.

Concrete uitwerking

- De brief wordt door de Deputatie van de provincie Limburg verstuurd naar de verschillende colleges van burgemeester en schepenen. Elke brief bevat één pin maar geeft het college de mogelijkheid om bij te bestellen.
- Deze actie wordt gekoppeld aan het eindevenement.

6.1.2 Productontwikkeling

Kwartetspel Limburgse soorten

De bedoeling van het spel is om jongere en oudere generaties op een ludieke wijze terug met elkaar in contact te brengen. De Limburgse soorten zijn hiervoor als 'levend erfgoed' uitermate geschikt. Heel wat van deze soorten zijn immers sterk gekoppeld aan historische landschappen: de boomleeuwerik en nachtzwaluw aan heide, de geelgors aan kleinschalige akkers en weilanden met houtkanten, de grauwe gors en de veldleeuwerik aan graanakkers rijk aan akkeronkruiden, de zwarte specht aan oude bossen, enz. Oudere mensen kennen deze stilaan verdwijnende landschappen vaak nog erg goed, zij zijn er immers in opgegroeid. Jongere generaties hebben die voeling met dit landschap echter veel minder. Toch is het belangrijk dat jongeren dit stukje geschiedenis uit hun eigen streek meekrijgen.

Op deze manier stimuleren we de trots en het respect van mensen voor onze typische natuur en landschappen, alsook de typisch Limburgse soorten die hieraan gekoppeld zijn. Respect voor deze zaken betekent ook dat de kans dat deze mensen zorg gaan dragen voor dit landschap en de soort vergroot. Via anekdotes, legendes, enz. zullen deze items op een speelse manier aan bod komen in het kwartetspel.

Op die manier wordt de verbondenheid tussen mensen en natuur enerzijds en verbondenheid tussen mensen onderling anderzijds gestimuleerd. De aanvraag voor de realisatie van het kwartetspel werd ingediend door het RLLK bij de Koning Boudewijnstichting.

6.1.3 Educatie

Doel

- Kinderen en jongeren informeren over en warm maken voor het project. Het belang van de Limburgse soorten en het behoud van biodiversiteit onder hun aandacht brengen.
- Jongeren op termijn inzetten bij het beheer van de soort.

Doelgroep

Kinderen en jongeren

MOS (Milieuzorg Op School)

In het kader van MOS kunnen scholen de adoptiesoort van hun gemeente mee opnemen in hun MOS-thema “natuur op school” (basisonderwijs), “groenvoorziening” (secundair onderwijs) of voor enkele soorten het thema “water”. MOS-scholen werken steeds op drie niveaus: op klasniveau, op schoolniveau, en via een bezoek aan een natuureducatief centrum of een natuurgebied. Voor informatie en ondersteuning op deze drie niveaus kunnen de scholen terecht bij de provinciale MOS-begeleiders. Leermiddelen (voor zowel basis als secundaire scholen) kunnen steeds ontleend worden in het documentatiecentrum van het Provinciaal Natuurcentrum in Bokrijk.

Daarnaast werkt de provinciale MOS-werkgroep ook samen met de Limburgse hogescholen (passend binnen een MOS-werking).

- Per groep van adoptiesoorten (vogels, vlinders, zoogdieren, ...) maakten laatstejaarsstudenten van de XIOS-hogeschool (opleiding voor kleuteronderwijzer en onderwijzer) een educatieve handleiding met een verticale leerlijn (van kleuterniveau tot 6de leerjaar). Hierbij horen heel veel lesideeën (vanuit wereldoriëntatie maar ook andere leergebieden) maar ook enkele concreet uitgewerkte lesjes of excursies.
- Het Provinciaal Natuurcentrum begeleidt bovendien een eindwerk aan de KHLim, rond het behoud van de biodiversiteit. Ook hierin is een verticale leerlijn (van 1ste tot 6de leerjaar) verwerkt met werkbladen en veel lesideeën voor elke graad.

Leerkrachten, ongeacht van welke basisschool in Limburg of welk leerjaar, kunnen dus beschikken over deze publicaties. Ze kunnen een belangrijke aanzet betekenen om aan de slag te kunnen met de gemeentelijke adoptiesoort. Deze publicaties kunnen uitgeleend worden in het documentatiecentrum van het Provinciaal Natuurcentrum in Het Groene Huis in Bokrijk.

Concreet voorbeeld

De bedoeling is dat de school deze activiteiten spreidt over het hele schooljaar. Tijdens een brainstorm wordt een planning opgemaakt waarbij op bepaalde momenten gespreid over (bijna) alle maanden van het schooljaar, alle graden bezig zijn met de adoptiesoort.

Hierna wordt een voorbeeld van hoe een MOS-school kan werken rond de adoptiesoort in haar gemeente gegeven.

- Samen met de MOS-werkgroep maken de directie en de leerkrachten een planning op voor de rest van het schooljaar (oktober)
- Naar aanleiding van een krantenartikel organiseert de leerkracht een klasgesprek over de achteruitgang van de biodiversiteit, leerlingen zoeken info over de soort(en) op in de plaatselijke bibliotheek en op het internet (november)
- Organiseer een inleefmoment voor gans de school: bv. een paar leerlingen die 's morgens als vlinder verkleed over de speelplaats 'fladderen', als salamander over de grond kruipen, als vogel door de lucht zweven, enz.(november-december)
- In de MOS-werkgroep en/of het leerlingenparlement worden mogelijke beschermingsacties besproken, een deskundige van een natuurvereniging wordt uitgenodigd en na enkele vergaderingen komt men tot een actieplan (oktober-februari)
- Tijdens de lessen Nederlands, muzische vorming (tekenen, knutselen, muziek, ...) wordt de creativiteit van de leerlingen aangesproken. Er worden bv. posters gemaakt die in de school worden opgehangen (mei-juni)
- Op de ouderraad wordt besproken hoe leerlingen en hun ouders gestimuleerd kunnen worden om in de eigen tuin maatregelen te nemen voor de adoptiesoort of aanverwante soorten (algemeen vlinders, vogels, amfibieën, ...). Tijdens een welbepaald weekend wordt een telmoment georganiseerd in alle tuinen van de gemeente (april)
- De milieuwergroep organiseert een persconferentie om de geplande actie op school toe te lichten (juni)
- Leerlingen bezoeken een natuureducatief centrum of helpen tijdens een project mee aan beheerswerken (oktober-mei)
- Educatieve publicaties, een cd-rom en posters over de dier- of plantengroep waartoe de adoptiesoort behoort, worden ontleend in het documentatiecentrum van het Provinciaal Natuurcentrum om te gebruiken tijdens de lessen (juni)
- Op het einde van het schooljaar wordt tijdens het schoolfeest gewerkt rond de adoptiesoort met de presentatie van de knutselwerkjes, zelf gemaakte liedjes, gedichten, ...
- Op school wordt een gedeelte van de parking heringericht en omgevormd tot een bloemenweide, een beestenpoel, etc. eventueel met zitbank en buitenklasje (volgend schooljaar)
- De MOS-werkgroep organiseert een evaluatiemoment en publiceert de resultaten in het schoolkrantje (begin volgend schooljaar)
- Ouders en burens worden betrokken bij onderhoud en toezicht van de aangelegde tuin of poel

6.1.4 Soortevenementen

Met een aantal doelgroepen kunnen “soortevenementen” zoals een vlinderweek, een amfibieënweekend, een vogeldag, etc. georganiseerd worden. Deze evenementen kunnen aan andere initiatieven zoals bijvoorbeeld “dag van de aarde” of “dag van de biodiversiteit” gekoppeld worden.

De provincie neemt hier samen met de regionale landschappen het voortouw en informeert de betreffende gemeenten.

6.1.5 Informatieverstrekking

Pers

In bijlage 4 vind je een basistekst die gebruikt kan worden bij het uitwerken van persteksten.

Er verschijnen ook artikels in tijdschriften o.a.

- meer wetenschappelijke artikels: bv. Natuur.Focus
- gepopulariseerde bijdragen: bv. in Libelle
- Europese communicatie : bv. Tijdschrift EU, Countdown 2010
- Limburgse communicatie: bv. Natuur & Milieu

Website

- www.limburg.be/limburgsesoorten
- www.likonaforum.be
- www.rlkm.be
- www.rllk.be
- www.rlh.be

Op de websites vind je algemene informatie over het project, de soorten, aankondigingen van activiteiten, ...

6.2 Regionale communicatie

Elk regionaal landschap organiseert een aantal activiteiten die zij aanbiedt aan de gemeenten die deel uitmaken van haar werkingsgebied.

Volgende acties worden door het Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw georganiseerd en aangeboden aan de 12 gemeenten van het RLKM.

6.2.1 Sensibilisatie en betrokkenheid van de inwoners

A. Workshops Limburgse Soorten: Speurneuzen gezocht

In iedere gemeente van het RLKM wordt er een workshop over de adoptiesoort georganiseerd, bestaande uit een infoavond en een excursie. De workshops worden verzorgd door Natuurpunt Educatie. Informatie over deze workshops is te vinden in de folder “Gezocht: Speurneuzen m/v”. Deze folder is te verkrijgen in de gemeentehuizen, bibliotheken, toeristische diensten, bezoekerscentra, Natuurpunt-afdelingen en te downloaden via de website van RLKM. Naast kennismaking met de soort, willen we ook mensen motiveren om “speurneus” te worden. Tevens krijgt iedere deelnemer een gratis poster (zie C.).

Doel

- De inwoners en andere geïnteresseerden leren de adoptiesoort en zijn biotoop en levenswijze kennen
- Vanuit deze kennis kan de interesse voor monitoring of beheer groeien

B. Ambassadeur aan de gemeentedeur

In de inkomhal van ieder gemeentehuis wordt een groot fotopaneel van de adoptiesoort geplaatst. Bij dit paneel vind je tevens een wandelpaai met folderbakjes met daarin de folders “gezocht: speurneuzen m/v” en de folder “Limburgse gemeenten stellen ‘hun’ soort voor, waarin het GALS-project wordt toegelicht.

Doel

- Mensen op een laagdrempelige manier informeren over de geadopteerde soort en de activiteiten die rond de soort georganiseerd worden
- De geadopteerde soort en het project visueel aanwezig houden in de gemeente

Doelgroep

- Alle inwoners
- Ambtenaren en politici

Figuur 6.1 Het fotopaneel van het klaverblauwtje (foto: Anneleen Mengels).

C. Foster met een poster

Deze poster met de adoptiesoorten van de 12 gemeenten van het RLKM wordt gratis aangeboden aan alle deelnemers aan de workshops, bibliotheken, toeristische diensten, bezoekerscentra, scholen.

Doel

- Mensen op een zeer laagdrempelige manier kennis laten maken met de adoptiesoorten
- De adoptiesoorten visueel aanwezig houden
- Mensen aanzetten om informatie op te zoeken over hun soort

Figuur 6.2 Poster 12 adoptiesoorten van de 12 gemeenten van het RLKM.

D. Infoborden/ tentoonstellingpanelen/ certificaat

Het ontwerpen en plaatsen van infoborden of tentoonstellingspanelen over de adoptiesoort wordt met iedere gemeente individueel besproken. Best wordt dit gekaderd in de GLE-projecten van het RLKM (Nationaal Park Hoge Kempen, Kempen~Broek, Maasvallei).

Afhankelijk van de adoptiesoort en de terreinacties voor deze soort, kunnen er certificaten gemaakt worden voor “soortvriendelijke” tuinen of bedrijven. Dit certificaat wordt dan aangeboden aan particulieren, bedrijven of landbouwers die beheer doen voor de adoptiesoort, dit als erkenning en herkenning (voorbeeldfunctie).

Doel

- Mensen informeren over de soort, de levenswijze, het beheer,...
- Bedrijven/ particulieren die inspanningen leveren voor de soort, erkennen en herkennen als voorbeeld

E. Bibliotheken

In de bibliotheken in iedere gemeente wordt er een hoekje voorzien met boeken over de soortgroep (bv. vlinders) (zowel voor volwassenen als voor kinderen). RLKM reikt titels van boeken aan.

Doel

Inwoners kunnen informatie opzoeken over de adoptiesoort en over de soortgroep waartoe deze soort behoort.

6.2.2 Dag voor de burgemeesters

In het najaar van 2007 organiseert het RLKM een dagexcursie voor alle burgemeesters. Dit kadert in: “beleid met praktijk verbinden”.

6.2.3 Toeristisch aanbod

A. Waaier geadopteerde soorten

Toeristen die een fietskaart of een wandelbox kopen, krijgen een waaier met de 12 geadopteerde soorten van het RLKM met daarop wat uitleg over deze soorten.

Doel

- Toeristen informeren over het project, de geadopteerde soorten
- Mensen bewust maken van biodiversiteit

B. Opname geadopteerde soorten in het rangeraanbod

De soorten van de zes gemeenten van het Nationaal Park Hoge Kempen worden mee opgenomen in het ranger-aanbod.

Doel

- Deelnemers aan een rangeractiviteit op de hoogte brengen van de geadopteerde soorten, hun levenswijze en het beheer
- Sensibilisatie en draagvlakverbreding voor biodiversiteit
- Het Projectbureau van het Nationaal Park Hoge Kempen schat dat er jaarlijks 5000 mensen deelnemen aan rangeractiviteiten. Een evaluatie na een half jaar rangerwerking maakte duidelijk dat er al 3000 mensen hebben deelgenomen. De opname van de adoptiesoort in het toeristisch aanbod zal nog een extra impuls aan dat initiatief geven

C. Tipgevercursus Nationaal Park Hoge Kempen

De tipgevercursussen van het Nationaal Park Hoge Kempen worden aangevuld met de geadopteerde soorten, hun levenswijze, het nodige beheer.

Doel

- Mensen die in contact komen met bezoekers (V.V.V., campinguitbaters,...) die vragen stellen over het Nationaal Park Hoge Kempen, beheer, enz. opleiden, zodat ze op deze vragen gepaste antwoorden kunnen geven
- Het verhogen van de aantrekkelijkheid van de regio voor de bezoekers via de adoptiesoort

6.2.4 Communicatie-kanalen

Het RLKM informeert de inwoners van haar werkingsgebied via volgende kanalen over het project:

- website RLKM (www.rlkm.be, ga naar Natuur- en Landschapszorg, Limburgse Soorten): algemene info over het project, paspoortjes soorten, aankondiging cursus, enz.
- landschapsnieuws: digitale nieuwsbrief met korte nieuwtjes of aankondigingen
- landschapskrant

6.3 Gemeentelijke communicatie

Deze activiteiten worden door de gemeente zelf uitgewerkt.

6.3.1 Algemene communicatie

In eerste instantie is het belangrijk dat mensen op een laagdrempelige manier te informeren over het project, de geadopteerde soort en het ruimere kader (biodiversiteit, countdown 2010).

Dit kan via artikels in de gemeentelijke media en de pers

- gemeentelijk infoblaadje: “Attent”
- gemeentelijke website: www.lanaken.be
- lokale pers: zoals passe-partout, weekkrant
- Limburgse pers: Het Belang van Limburg, TV Limburg

Concrete uitwerking

Richtlijnen voor de websites/ gemeenteblaadje/ persmomenten

- belangrijk is dat de algemene aandachtspunten van het project goed belicht worden. In bijlage 4 vind je een voorbeeldtekst
- te vermelden logo's: logo Limburgse soorten, logo IUCN countdown 2010, eventueel verenigd in de banner
- kader de actie(s) steeds in het grote verhaal: waarom doen we dit? Is deze actie met andere acties verbonden, komt er een vervolg, is er al iets aan vooraf gegaan, enz.
- links naar andere websites
 - www.rllk.be; www.rlkm.be; www.rlh.be
 - www.limburg.be/limburgsesoorten; www.limburg.be/LIKONA,
 - www.countdown2010.net/
- voor meer informatie over het klaverblauwtje en andere dagvlinders: www.inbo.be (ga naar: kenniscentrum → fauna → dagvlinders → veldparelmoervlinder), www.vlinderstichting.nl
- een oproep aan de inwoners om zelf iets te doen voor het klaverblauwtje
- fiche met beheersmaatregelen te downloaden van de website

Dit is geen eenmalige actie. Mensen moeten op de hoogte gehouden worden van het verdere verloop. Het project en de acties moeten in de aandacht blijven. Dit betekent bv dat de website regelmatig moet geüpdate worden.

De laagdrempelige communicatie kan bij mensen enthousiasme en betrokkenheid genereren, waardoor zij in een volgende fase zelf actief op zoek gaan naar informatie.

Mensen kunnen dan terecht in de bibliotheek waar er een hoekje voorzien is met literatuur over dagvlinders (zowel voor volwassenen, als voor kinderen).

Daarnaast kunnen ze ook de cursus over het klaverblauwtje volgen (zie punt 6.2.1).

Deze informatie kan mensen dan weer actief aanzetten om iets te gaan doen, zoals bijvoorbeeld

- In de werkgroep monitoring actief worden
- Hun tuin/ weiland inrichten en beheren voor het klaverblauwtje
- Aansluiten bij een plaatselijke natuurvereniging

6.3.2 Domein Pietersheim, poort tot het Nationaal Park Hoge Kempen

Domein Pietersheim, poort tot het Nationaal Park Hoge Kempen, met zijn burchtruïne, kasteel, historisch landschap, kinderboerderij is de ideale locatie voor educatieve en sensibiliserende activiteiten. Tevens is er een populatie klaverblauwtjes aanwezig op het grasland aan de educatieve vijver en zijn er mogelijkheden voor uitbreiding op het domein. Het is dus “the place to be” om veel mensen te informeren en te sensibiliseren over het project, het klaverblauwtje, natuur, biodiversiteit... En er is al een uitgebreid educatief aanbod voor scholen, waarbij het “klaverblauwtje” één thema is. Tevens kan op die manier het klaverblauwtje opgenomen worden in het toeristisch aanbod van de gemeente Lanaken.

Doelgroep

- Inwoners van de gemeente Lanaken
- Scholen
- Toeristen

Mogelijke ideeën

- Educatief pakket (zie 6.3.3. Educatie)
- Verkoop van rode klaver
- Informatieve tentoonstelling rond de levenscyclus van het klaverblauwtje
- Wandeling met een Ranger specifiek gericht op dagvlinders
- Het ingerichte terrein (zie hoofdstuk 5: Acties op terrein) kan als voorbeeld dienen
- ...

6.3.3 Educatie

Scholen kunnen educatie over het klaverblauwtje integreren binnen hun MOS-thema. Voor informatie kunnen ze terecht bij de MOS-begeleiders. Een excursie kan plaatsvinden op de kinderboerderij van Domein Pietersheim. Voor meer info: zie punt 6.1.3 Educatie op Provinciaal Niveau. De natuureducatieve werking van de kinderboerderij biedt lessenspakketten aan over dagvlinders in het algemeen en het klaverblauwtje in het bijzonder. Scholen kunnen er terecht voor een lesje over dagvlinders en een buitenactiviteit op de kinderboerderij zelf.

Ook worden scholen aangemoedigd om op hun terrein een “vlindertuin” aan te leggen.

Voor scholen/ jeugdverenigingen/ tekenacademie enz. kan nog een wedstrijd georganiseerd worden. Kinderen ontwerpen posters (/ puzzels/ kunstwerkjes...) over het klaverblauwtje met een slogan erbij. De posters kunnen opgehangen worden op Domein Pietersheim en als tentoonstelling te bezichtigen zijn. Deze tentoonstelling wordt op de eerste dag van de “Vlinderweek” officieel geopend door de burgemeester. Tijdens de “Vlinderweek” kan er samengewerkt worden met de gemeente Zutendaal. Een voorbeeld is dat scholen van Lanaken op bezoek gaan in De Lieteberg in Zutendaal of gaan kijken naar de vlindertuin van een school in Zutendaal en omgekeerd. Een ander voorbeeld is dat scholen een junior-ranger-tocht doen met speciale aandacht voor de veldparelmoervlinder en het klaverblauwtje, of een wandeling op het blotevoetenpad met het hinkstapspel...

6.3.4 Actie “Gezocht...klaverblauwtje”

Op een aantal plaatsen in Lanaken zoals winkels, café’s, bibliotheek, gemeentehuis, Domein Pietersheim, de sporthal,... kunnen affiches gehangen worden of flyers liggen met daarop de slagon “Gezocht...klaverblauwtje” en de uitleg dat we op zoek zijn naar nieuwe vindplaatsen van het klaverblauwtje. Mensen die nieuwe waarnemingen vinden, kunnen dit melden aan de milieudienst.

6.3.5 Certificaat klaverblauwtje

Mensen die op hun terrein (weiland, tuin,...) beheer doen voor het klaverblauwtje, krijgen een certificaat om aan hun raam te hangen. Dit biedt een duidelijke (h)erkenning en kan als voorbeeld dienen om andere mensen te motiveren. Dit kan kaderen binnen een wedstrijd “vlindervriendelijk tuinieren”.

Ook bedrijven die op hun terrein graslanden/bermen beheren voor het klaverblauwtje, krijgen een certificaat van klaverblauwtje-vriendelijk bedrijf.

6.3.6 Gemeentelijke productontwikkeling

Doelgroep

- Middenstand
- Inwoners
- Toeristen

Een aantal ideeën

- Zakjes rode klaverzaad te koop in het tuincentrum
- ...

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

7 Monitoring en beheersevaluatie

7 Monitoring en beheersevaluatie

Dit hoofdstuk is gebaseerd op Vanreusel, Cortens & Van Dyck (2002), Vanreusel & Van Dyck (2004).

In 2010 willen we weten welke inspanningen er in de Lanaken voor het klaverblauwtje geleverd werden. We willen ook weten of die inspanningen een invloed hebben gehad. Hoe is het gesteld met het leefgebied van het klaverblauwtje? Zijn er populaties bijgekomen of gaat de soort er op achteruit? Hoe we die vragen beantwoorden wordt in dit hoofdstuk beschreven. Het mag echter niet bij een eenmalige evaluatie blijven. Monitoren van soorten is de eerste stap naar een gedegen natuurbeleid.

7.1 Inventariseren van de inspanningen

Het registreren van gemeentelijke acties is een gemeentelijke taak. We vragen de gemeente dan ook een logboek en een persmap bij te houden.

- In het logboek wordt een korte beschrijving van de actie, de datum waarop de actie plaatsvond en - indien relevant - het aantal deelnemers dat aan de actie deelnam genoteerd. Indien mogelijk wordt eveneens genoteerd welke doelgroepen aan de actie deelnamen. In het logboek worden ook een aantal eenvoudig te meten indicatoren genoteerd die informatie geven over de interesse van de inwoners (= sociale draagvlak). Deze zijn
 - Tonen de inwoners interesse voor het adoptieproject, wordt er informatie over het adoptieproject bij de gemeente gevraagd of worden er eerder bezwaren over het adoptieproject en bijhorende acties gemeld
 - Krijgt de gemeente rechtstreekse positieve commentaar van de burger. Indien dit zo is, is dit ook een teken van draagvlak
 - Indien een informatiebrochure of folder wordt aangeboden over de adoptiesoort kan ook opgevolgd worden hoeveel brochures er worden aangevraagd door de inwoners
- Kranten artikels, artikels in het gemeentelijke of provinciale tijdschrift, informatie op websites of informatie in folders worden verzameld in een persmap

De informatie in het logboek en de persmap gecombineerd met informatie over het gemeentelijke budget, het aantal ingediende projecten in het kader van de samenwerkingsovereenkomst, de bestuurlijke aandacht die het project krijgt (vb. agendering, studiedagen/vergaderingen bijgewoond/georganiseerd, etc.) zijn een goede graadmeter voor het draagvlak in de gemeente.

We vragen elke gemeente een vragenlijst in te vullen (bijlage "gemeentelijke vragenlijst" op cd-rom) en die jaarlijks naar het PNC op te sturen waar hij verwerkt zal worden.

7.2 Monitoring van de soort

Om in idee van de trends van het klaverblauwtje in de gemeente en de effecten van genomen maatregelen te evalueren, wordt zowel de uitbreiding of inkrimping van het verspreidingsgebied als de aantallen van de soort in gebieden waar ze aanwezig zijn gevolgd.

Het klaverblauwtje komt in duidelijk afgebakende populaties voor in gebieden met rode klaver. Jaarlijks vaststellen of het klaverblauwtje aan- of afwezig is in deze gebieden is een goede indicator voor de algemene evolutie van de soort in de gemeente.

Om conclusies te kunnen trekken over de toestand van de populaties zijn ook nauwkeurigere cijfergegevens noodzakelijk. Voor het klaverblauwtje zijn tellingen langsheen een vaste route (trajecttellingen) de beste methode om informatie over aantallen en verspreiding in de gemeente te verzamelen. Deze tellingen gebeuren jaarlijks op een zelfde manier zodat de toestand en evolutie van de populatie in de gemeente in kaart gebracht kan worden.

Om de effecten van het gevoerde beheer correct in te schatten is echter een nog nauwkeurigere inschatting van de populatieaantallen noodzakelijk. Dit vergt een iets grotere inspanning. We beschrijven in deze tekst een aantal methoden zoals eitellingen, opvolging van de vegetatie en een grootschalige inventarisatieronde die gebruikt kunnen worden om deze evaluatie mogelijk te maken.

Methoden

Bepaling van het verspreidingsgebied

Aangezien het klaverblauwtje in vrij duidelijk afgebakende populaties voorkomt, en het leefgebied goed omschreven kan worden, is het systematisch opvolgen van de verspreiding van de soort vrij eenvoudig. Geschikt leefgebied bestaat uit bloemrijke, niet te ruige graslanden waar rode klaver verspreid tot talrijk aanwezig is (zie hoofdstuk 2).

Afbakening van geschikt leefgebied in de gemeente

De gekende locaties waar momenteel rode klaver voorkomt staan op de bijgeleverde stafkaart ingetekend (zie kaart "verspreiding rode klaver" op de bijgevoegde cd-rom). Deze zones hebben elk een uniek volgnummer. Een aantal van deze gebieden zijn voldoende groot en liggen dicht genoeg bij gekende populaties om in aanmerking te komen als leefgebied.

De belangrijkste zoekzones waar jaarlijks naar vlinders gezocht moet worden zijn op deze kaart aangeduid (zones S1 t.e.m. S8). Indien bijkomende groeiplaatsen en/of zoekgebieden gevonden worden, worden deze nauwkeurig op kaart aangeduid of ingelezen met een GPS-toestel (XY-coördinaten, projectie= Lambert 1972 of WGS84).

Jaarlijks worden de aangeduide - en eventueel nieuw gevonden - zones tijdens de piek van de vliegperiode (eind juli) bezocht op dagen dat de vlinders actief aan het vliegen zijn. Dit wordt vooraf gecontroleerd in gekende populaties. Voor elke zone wordt genoteerd of klaverblauwtje aan- of afwezig is. Ook een met zekerheid vastgestelde afwezigheid wordt genoteerd aangezien deze informatie ook belangrijke is! Al deze gegevens worden genoteerd op het invulformulier. Hierop worden eveneens de weersomstandigheden, de hoeveelheid klaver en de zoektijd genoteerd.

Herkenning

Hoewel het klaverblauwtje in de vlucht kan verwisseld worden met het icarusblauwtje, is het mits enige oefening mogelijk om aan de hand van het gedrag en de kleur de soorten van elkaar te onderscheiden. Klaverblauwtjes vertonen een fladderende vlucht, vaak laag boven de vegetatie, dikwijls in de buurt van rode klaver.

Het klaverblauwtje is vrij klein (vleugellengte 13-17mm) en blauw in de vlucht. De bovenkant van de mannetjes is diep paarsblauw en van de vrouwtjes donkerbruin tot zwart. De vleugeladering is bij beide geslachten zeer donker en goed zichtbaar bij zittende dieren. De onderkant van de vleugels is bruingrijs met zwarte stippen en de vleugelbasis is blauw bestoven. In de vlucht is te zien dat de vlinders duidelijk donkerder zijn dan icarusblauwtjes. Toch strekt het tot aanbeveling om elk blauwtje van dichtbij te bekijken of te vangen om verkeerde determinaties uit te sluiten.

Indien in een gebied meermaals vlinders worden vastgesteld, worden hier een of meerdere telroutes van 50 m afgebakend.

Schattingen van de aantallen klaverblauwtjes door middel van transecttellingen

Voor het klaverblauwtje zijn transecttellingen de beste methode om informatie over aantallen en verspreiding in de gemeente te verzamelen. Deze tellingen moeten jaarlijks op een zelfde manier uitgevoerd worden als men de toestand en evolutie van de populatie in de gemeente in kaart wil brengen. Tijdens een transecttelling wordt een vaste route afgewandeld. Het aantal vlinders dat men langsheen deze route aantreft wordt genoteerd. We maken hier een onderscheid tussen een telling langsheen het volledig kanaaltraject en korte telroutes in gebieden met gekende populaties.

Monitoringroute langsheen het volledige kanaaltraject (klaverroute)

Tussen de brug van Gellik en de brug van Eigenbilzen wordt een vaste route gelopen die minstens driemaal per jaar en liefst vaker afgewandeld wordt tijdens de vliegperiode van de vlinder. De eerste vliegperiode loopt van eind april tot half juni met een piek half mei afhankelijk van de weersomstandigheden. De tweede vliegperiode loopt van begin juli tot half augustus met een piek eind juni. Optimaal wordt elke vliegperiode de route twee tot drie keer gelopen.

Deze route is aangeduid als de klaverroute op de stafkaart die je op de cd-rom vindt.

Alvorens te starten met het lopen van deze route, moet deze route op het terrein duidelijk gemarkeerd worden. De route wordt opgedeeld in een aantal blokken. De elektriciteitspylonen bovenaan de talud kunnen als herkenningspunten gebruikt worden om deze blokken in te delen. Elk blok heeft een unieke code. Om vergissingen te vermijden worden deze codes op het terrein ter hoogte van de elektriciteitspylonen aangebracht (bv. een aanduiding op het jaagpad en het fietspad).

De XY-coördinaten van elk merkpunt zijn te vinden in een bestand op de cd-rom. Op het PNC kunnen GPS toestellen uitgeleend worden waarmee je je merkpunten op het terrein terug kan vinden.

De telling verloopt als volgt. Er wordt aan de brug van Gellik gestart waarna langs de smalle strook tussen het jaagpad en het kanaal gelopen wordt. Vervolgens wordt langs de binnenzijde van het fietspad op de bovenkant van de talud teruggekeerd. Op wandelsnelheid wordt doorheen de vegetatie gelopen, waarbij vooral in zones met veel rode klaver aandachtig naar het klaverblauwtje wordt gespeurd. Met een vlindernet wordt vlak boven de vegetatie gezwaaid zodat ook zittende vlinders opvliegen.

Het aantal adulte mannetjes en wijfjes van het klaverblauwtje wordt per blok op het invulformulier genoteerd. Bij twijfel worden de vlinders gevangen om ze met zekerheid op naam te brengen.

Ook de aanwezigheid van andere bedreigde dagvlinders wordt genoteerd, in het bijzonder bruin dikkopje, boswitje en dwergblauwtje. De aanwezigheid van deze soorten is een indicatie voor de toestand van het gebied.

De route wordt enkel gelopen tussen 10h00 en 17h00 (zomertijd) bij standaard weercondities:

- geen regen
- temperatuur > 13°C en bewolking <50% OF temperatuur >17°C
- wind < 4-5 beaufort

Korte telroutes in kernpopulaties en leefgebieden buiten het kanaaltransect (Vlinderroutes)

Om de kernen van de populaties én de leefgebieden buiten het kanaaltransect in detail op te volgen, worden tussen 10h00 en 17h00 (zomertijd). Deze routes worden liefst wekelijks en minstens eenmaal per maand gelopen tussen 1 april en 30 september bij standaard weersomstandigheden:

- geen regen
- temperatuur > 13°C en bewolking <50% OF temperatuur >17°C
- wind < 4-5 beaufort

De routes zijn aangeduid op bijgeleverde kaart (kaart “vlinderroutes” op cd-rom) Elke route van 50 m lengte heeft een unieke code die is weergegeven op het invulformulier (op cd-rom). Op een bijgevoegd excelbestand worden eveneens de XY-coördinaten van het start- en eindpunt van het traject gegeven. De start van de trajecten worden op het terrein met een merkteken zoals een paaltje aangeduid. Op dit merkteken wordt tevens de code van het traject genoteerd.

De standaard methodiek voor vlindermonitoringroutes wordt gebruikt. Het aantal adulte mannetjes en vrouwtjes wordt geteld in een denkbeeldige kooi rond de waarnemer. De randen van deze kooi bevinden zich 2,5 m links, 2,5 m rechts en 5 m voor en boven de teller. Alle waarnemingen worden per route op het invulformulier genoteerd. Ook de andere soorten dagvlinders worden genoteerd. Dit levert bijkomende informatie op over de kwaliteit van het leefgebied.

Per deelgebied worden volgende telroutes voorgesteld.

Tussen brug van Gellik en de spoorwegbrug

Noordkant van het kanaal:

- drie opeenvolgende routes tussen de brug en de schaapskooi (telroutes A1, A2 en A3)
- drie routes langs de afdalende weg naar het jaagpad (telroutes B1, B2 en B3)
- drie routes langs het jaagpad (telroutes nummer C1, C2 en C3)
- een route van het jaagpad onder de spoorwegbrug de talud op (telroute G1)

Zuidkant van het kanaal:

- twee routes langs het jaagpad (telroutes D1 en D2)
- twee routes langs het fietspad van bovenkant brug naar jaagpad (telroutes E1 en E2)

Terreinen Sapi

Drie routes langs het talud (telroutes F1, F2 en F3)

Bijkomende routes

Volgende telroutes zijn gelegen op de grens van de gemeente of op het grondgebied van andere gemeenten. Voor een goede inschatting van de populatie van het klaverblauwtje is het echter belangrijk om ook deze routes op te nemen:

- route ten noorden van de brug Eigenbilzen (noordkant van Albertkanaal) (telroutes O1)
- drie routes op het talud aan de noordkant van het Albertkanaal (telroutes P1, P2 en P3)
- drie routes op het talud aan de noordkant van het Albertkanaal (telroutes N1, N2 en N3)

Andere telroutes kunnen worden gelegd in gebieden die door de vlinder werden gekoloniseerd (oa gebieden geïnventariseerd met “methode A” waar verschillende malen klaverblauwtjes opgemerkt werden).

Mogelijke extra acties rond monitoring

Gedetailleerde monitoring van de reproductie

Om het voortplantingssucces op bepaalde percelen in detail op te volgen, kunnen eitellingen worden uitgevoerd. Dit levert de meest gedetailleerde informatie over voortplanting en populatiedichtheid op, maar de methode is redelijk arbeidsintensief en vereist enige kennis van de ecologie van de soort. De periode waarin de eitellingen kunnen worden uitgevoerd is beperkt. Voordeel is wel dat ook bij niet standaard weeromstandigheden kan geteld worden. Wanneer regelmatig op dezelfde manier gezocht wordt, levert dit cijfermatige gegevens op over de dichtheid van de lokale populatie en dus over de geschiktheid van het perceel.

De volgende methode kan hiervoor worden gebruikt::

- bekijken van 100 bloemhoofdjes van rode klaver per perceel
- in grote percelen kunnen meerdere groepen van 100 bloemhoofdjes geteld worden, best in verschillende zones zodat deze als afzonderlijke tellingen kunnen worden beschouwd
- enkel tellen van bloemhoofdjes in goede toestand
- noteren van aantal bloemhoofdjes met eitjes of rupsen

Monitoring via eitellingen van eitjes is de meest precieze methode. Mensen die deze methode willen uitvoeren moeten echter een opleiding volgen.

Grootschalige inventarisaties kanaalbermen

De verspreiding van het klaverblauwtje in de brede kanaaltalud is momenteel niet volledig gekend. Via een brede publieksoproep wordt in 2008 en 2010 een gebiedsdekkende zoektocht georganiseerd tijdens de piek van de vliegperiode (eind juli) waarbij alle waarnemingen van het klaverblauwtje op de kaart worden gezet. De 4 belangrijkste zones voor de grootschalige inventarisatie zijn op de kaart terug te vinden met de codes G11 t.e.m. G14. Op basis van deze inventarisaties kunnen de verschillende leefgebieden en dus de actuele verspreiding van de soort nauwkeurig afgebakend worden. Als deze activiteit driejaarlijks herhaald wordt, kunnen lange termijn veranderingen in de verspreiding van de populatie bepaald worden.

Een dergelijke telling moet goed georganiseerd worden. Er dienen voldoende kenners van de soort aanwezig te zijn om foute meldingen uit te sluiten. Er moet gedetailleerd kaartmateriaal beschikbaar zijn en de waarnemingen moeten op een uniforme wijze op de kaarten genoteerd worden (eventueel waarnemingslocaties inmeten met GPS die verkrijgbaar is op het PNC). De nodige toestemmingen moeten ook verzameld worden alvorens op het terrein te gaan, wat betekent dat een dergelijke actie georganiseerd moet worden in overleg met het Agentschap voor Bos en Natuur die het terrein beheert. De gemeente kan hier samen met het regionaal landschap en LIKONA een voorttrekkersrol op zich nemen.

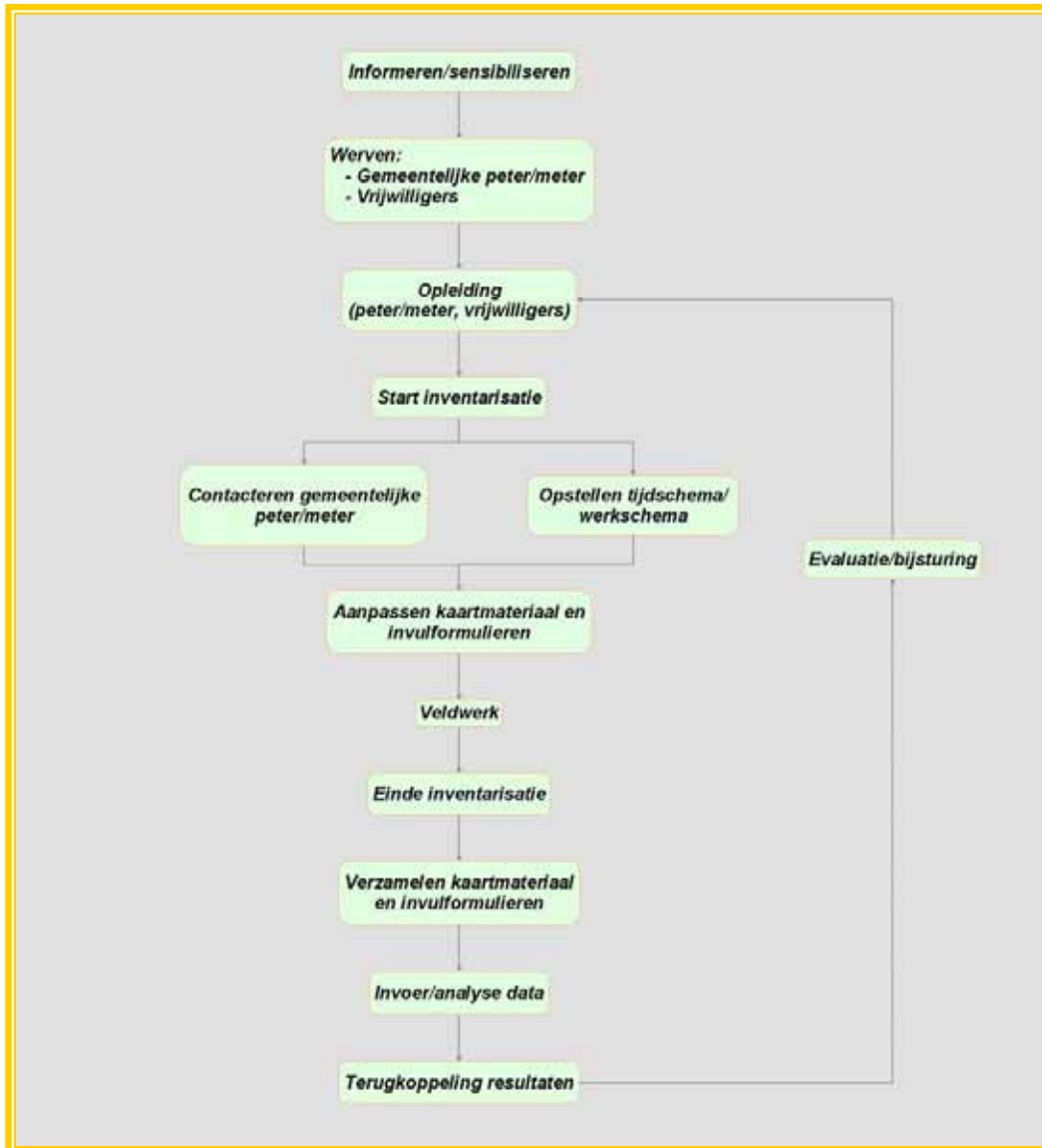
Opvolging van de evolutie van de vegetatie van de kanaaltalud

In overleg met het ANB en de plantenwerkgroep van LIKONA kan nagegaan worden of het haalbaar is om minstens elke vijf jaar de evolutie van de vegetatietypes en de verspreiding van rode klaver in de brede kanaaltalud in kaart te brengen in de maanden juni/juli. Het lijkt het meest zinvol om dit te kaderen in een bredere opvolging van de vegetatie en tijdens dergelijke kartering niet enkel naar rode klaver te kijken (maar bv. ook naar wondklaver voor dwergblauwtje, lathyrus en rolklavers voor boswitjes, rolklaver, paardenhoefklaver en kroonkruid voor bruin dikkopje en nectarplanten als knooppkruid, margriet, ...). Deze inventarisatie rondes geven aan in hoeverre het gevoerde beheer resultaat oplevert.

7.3 Taakverdeling

Bij de inventarisatie van deze soort worden verschillende organisaties en groepen betrokken. Het is dan ook bijzonder belangrijk goede afspraken te maken. In figuur 7.1 geven we een schematisch overzicht van de verschillende stappen.

We onderscheiden drie fasen. De voorbereiding, de eigenlijke inventarisatie en de verwerking nadien.

Figuur 7.1 Overzicht van de verschillende stappen die bij de organisatie van een inventarisatie moeten doorlopen worden.

7.3.1 Voorbereiding

Informereren/sensibiliseren

Een eerste stap is alle betrokkenen in de gemeente informeren. Welke soort werd er geadopteerd? Welke initiatieven zijn er gepland (opleidingen, uitstappen, inventarisaties)? Waar en wanneer vinden die activiteiten plaats? Hoe kunnen geïnteresseerden zelf hun steentje bijdragen? Al deze informatie moet op de een of andere manier aan mogelijke vrijwilligers doorgegeven worden.

Zowel de gemeente, het regionale landschap als de provincie gebruiken hiervoor hun informatiekanalen. Meer details zijn te vinden in hoofdstuk 6. Vooral de gemeente heeft hier een belangrijke taak naar haar inwoners toe. Om de monitoring efficiënt te laten verlopen is het immers belangrijk in elke gemeente een trekker aan te duiden, de adoptie peter/meter. De gemeente, eventueel geholpen door het regionaal landschap en LIKONA, duidt deze persoon aan en geeft zijn/haar coördinaten door aan de LIKONA-coördinator (zie adresgegevens in bijlage 3).

Opleiden

Soorten en leefgebieden inventariseren is niet altijd even eenvoudig. Daarom wordt er opleiding voorzien voor de gemeentelijke peter/meter en de vrijwilligers.

Heel wat organisaties bieden dergelijke cursussen aan (zie hoofdstuk 6). Specifiek voor het klaverblauwtje vermelden we de cursussen en uitstappen die door het regionaal landschap rond de geadopteerde soorten georganiseerd worden (zie hoofdstuk 6) en de uitstappen van de werkgroep ongewervelden van LIKONA. Ook de vlinderwerkgroep van Natuurpunt organiseert opleidingen en uitstappen.

De gemeente ondersteunt deze opleiding. Zij voorziet bijvoorbeeld vergaderruimte, organiseert de nodige postverzendingen, plaatst de aankondiging op de website en in het gemeentelijke infoblad of stelt haar kopieermachine en/of printers ter beschikking.

7.3.2 De eigenlijke inventarisatie

Opstart inventarisatie

Bij de start van elk nieuw seizoen neemt de LIKONA verantwoordelijke contact op (eventueel via het regionaal landschap) met de gemeentelijke peter/meter en bezorgt hem/haar het nodige materiaal (zie 7.2). Kaarten en invulformulieren vind je op de bijgeleverde cd-rom. De gemeente kan haar infrastructuur ter beschikking stellen om deze af te printen. Indien kaarten aangepast moeten worden via een GIS -systeem (vb. inkleuren nieuwe telgebieden, leggen trajecten, etc.) dan kan hiervoor een beroep gedaan worden op de LIKONA-coördinator.

De gemeentelijke peter/meter wordt eveneens geïnformeerd waar en wanneer er geteld moet worden.

De peter/meter neemt vervolgens contact op met de vrijwilligers en verdeelt het werk.

Inventarisatie

De peter/meter houdt contact met de vrijwilligers en controleert of de vooropgestelde doelstellingen gehaald worden. Hij/zij speelt eventuele vragen door aan deskundigen zoals de specialisten van de werkgroep ongewervelden van LIKONA (contactgegevens in bijlage 3). Met vragen over stafkaarten en/of invulformulieren of het uitlenen van materiaal kan je bij het PNC terecht (contactgegevens in bijlage 3).

Iedere teller zorgt dat de volledig ingevulde formulieren en de stafkaarten bij de gemeentelijke peter/meter belanden. Als er een jaarlijkse terugkomdag georganiseerd wordt is dit het uitgelezen moment om al deze gegevens te verzamelen. De gemeentelijke peter/meter stuurt alle verwerkte gegevens door aan de LIKONA verantwoordelijke (contactgegevens in bijlage 3).

Het is eveneens belangrijk de vrijwilligers regelmatig te informeren over de voortgang van het project. Dit kan o.a. op de gemeentelijke website, op de website van het regionaal landschap of op infoavonden georganiseerd door de gemeente of het regionaal landschap. Dit kan een jaarlijkse 'terugkomdag' voor de vrijwilligers worden waar de gemeente logistiek ondersteunt (zie ook hoofdstuk 6).

Verzamelen data

De gegevens worden door de vrijwilligers verzameld. Elke vrijwilliger zorgt er voor dat de bijgeleverde kaarten en invulformulieren volledig ingevuld worden.

Op het einde van het seizoen zorgt de gemeentelijke peter/meter ervoor dat alle formulieren aan de gemeente en aan de LIKONA-coördinator bezorgd worden. De LIKONA-coördinator neemt tijdig contact op met de peter/meter en/of de gemeente. Heel wat data gaan immers verloren omdat de gegevens niet tijdig of niet in de correcte vorm worden doorgegeven.

7.3.3 Naverwerking

Dataopslag en dataverwerking

Dit is specialistenwerk. Op het PNC worden de nodige databanken ontwikkeld waarin de gegevens opgeslagen kunnen worden. De data worden in deze databanken ingevoerd. Na een aantal jaren kan op basis van deze gegevens de trend van de geadopteerde soort worden bepaald. Deze trends geven dan aan in hoeverre de gestelde doelen bereikt werden en hoe effectief het gevoerde beheer was.

Terugkoppeling resultaten

Eens verwerkt moeten de resultaten teruggekoppeld worden naar de gemeenten en vrijwilligers. De LIKONA-coördinator bekijkt samen met het regionaal landschap hoe dit best georganiseerd kan worden (vb. lokale presentaties, presentaties op de LIKONA - studiedag, presentaties op Vlaamse studiedagen, presentatie op jaarlijkse terugkomdag). De gemeente kan hier logistieke steun geven en meehelpen bij het uitwerken van deze presentaties.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

8 Verdere acties

8 Verdere acties

Een verdere mogelijkheid is om met de buurgemeenten die ook een dagvlinder hebben geadopteerd, samen te werken om zo te komen tot een groot netwerk van leefgebied voor zeldzame dagvlinders. Zo blijkt uit de studie van Vanreusel, Cortens, Jacobs en Van Dyck (2005) dat er ook in de gemeente Lanaken terreinen zijn, die mits aangepast beheer, leefgebied voor de veldparelmoervlinder kunnen zijn.

Naast Zutendaal (veldparelmoervlinder) en Bilzen (dwergblauwtje) kan Riemst ook een belangrijke partner zijn, want op de Tiendeberg en Sint-Pietersberg leven heel wat zeldzame dagvlinderpopulaties, o.a. een populatie klaverblauwtjes op de Tiendeberg en een populatie veldparelmoervlinders aan de St. Pietersberg in Lanaye langs het Albertkanaal.

Ook grensoverschrijdende samenwerking met Nederland kan overwogen worden. In Nederland hopen ze immers dat de veldparelmoervlinder en het klaverblauwtje vanuit Zutendaal en Lanaken de grens zullen oversteken. Een grensoverschrijdende samenwerking rond bedreigde dagvlinders kan de aanzet voor een nieuw project zijn.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

LITERATUURLIJST

Literatuurlijst

Bink, F.A., 1992. Ecologische Atlas van de dagvlinders van Noordwest-Europa. Uitgave in samenwerking met Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, Unie van Provinciale Landschappen, 512 pp.

Colazzo, S. & D. Bauwens, 2003. Aanwijzen van prioritaire soorten voor het natuurbeleid in de provincie Limburg. Verslag van het Instituut voor Natuurbehoud 2003.5, Brussel, 195 pp.

De Bruyn L., A. Anselin, D. Bauwens, S. Colazzo, D. Maes, G. Vermeersch & E. Kuijken, 2003. The Status of Biodiversity in Flanders, 10 years after Rio. Bulletin of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Biology 73: 37-47.

Heyn M., K. De Coster, A. Mannaert, W. Andriessen & W. Verheijen, 2006. Landschapsbeheerplan en structuurschets domein Pietersheim. Aeolus en Studiegroep Omgeving i.o.v. gemeentebestuur Lanaken, 190 pp (+ bijlagen 86 pp).

Indeherberg, M., J. Lambrechts, P. Hendrickx & W. Verheyen, 2003. Beheersplan voor de taluds van het Albertkanaal tussen Kanne en Bilzen. Aeolus in opdracht van AMINAL, Afdeling Natuur, 260 pp.

Lemmens, T., 2007. Draagvlak voor soortbescherming bij de Limburgse gemeenten. Invloed van het project "Gemeenten adopteren Limburgse soorten". Thesis van de Wageningen Universiteit, Forest and Nature Conservation Policy Group, 104 pp.

Maes, D. & H. Van Dyck, 1999. Dagvlinders in Vlaanderen - Ecologie, verspreiding en behoud. Stichting Leefmilieu/ Antwerpen i.s.m. Instituut voor Natuurbehoud en Vlaamse Vlinderwerkgroep/ Brussel, 480 pp.

Peeters, M., A. Franklin & J.L. Van Goethem, 2003. Biodiversity in Belgium. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussels: 416 pp.

Peeters, M., J.L. Van Goethem, A. Franklin, M. Schlessler & H. De Koeijer, 2004. Biodiversiteit in België. Een overzicht. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussels 20 pp.

Rodriguez, J., D. Jordano & J. F. Haeger, 1994. Spatial heterogeneity in a butterfly-host plant interaction. Journal of Animal Ecology 63: 31-38.

Tax, M. 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland/De Vlinderstichting, 's Graveland/Wageningen.

Vanreusel, W., Cortens, J. & Van Dyck, H. 2002. Herstel van bedreigde dagvlinderpopulaties in en om het Nationaal Park Hoge Kempen. Rapport van de Universiteit Antwerpen, Wilrijk, i.o.v. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur.

Vanreusel, W. & H. Van Dyck, 2004. Uitbreidingsmogelijkheden voor een bedreigde soort langsheen een netwerk van bermen. Verkennende case-study van het klaverblauwtje in de omgeving van Gellik. Eindverslag van de studieopdracht: Connectiviteit van bermen voor het klaverblauwtje in de provincie Limburg. Onderzoeksgroep Dierenecologie, Departement Biologie, Universiteit Antwerpen in opdracht van Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling AMINABEL, Cel Natuurtechnische Milieubouw, 37 pp.

Wynhoff, I., C. van Swaay & J. van der Made, 1999. Veldgids Dagvlinders. Stichting KNNV Uitgeverij, Utrecht en De Vlinderstichting, Wageningen, 224 pp.

Internetreferenties

Europese verdragen: overzicht: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s15006.htm>

Verdrag van Bonn: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28051.htm>

Verdrag van Bern: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28050.htm>

Vogelrichtlijn: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31979L0409:NL:HTML>

Habitatrichtlijn: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:NL:HTML>

Natura2000: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28076.htm>

6de milieu actieprogramma van de Europese Gemeenschap:

<http://europa.eu/scadplus/leg/nl/lvb/l28176.htm>

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan klaverblauwtje

LANAKEN

BIJLAGEN

Bijlagen

Bijlage 1: gemeentelijke soortentabel van de gemeente Lanaken

In de eerste rij worden de Limburgse soorten die in de gemeente voorkomen vermeld. In de linkerkolom worden de criteria opgesomd en in de kolom daarnaast de maximum score die de soort voor dat criterium kan behalen. Onderaan staat de totale scores per soort. Klaverblauwtje haalde de hoogste score (35).

Gemeente Lanaken Aantal Limburgse Soorten: 74			das	roodborsstapuit	beekprik	dwergrlauwtje	groentje	klaverblauwtje	knautabij
	Klasse	Score							
Rol van de gemeente									
Beschermingsmaatregelen voor de soort kunnen in het gemeentelijk beleid gekaderd worden.	Er werden al initiatieven genomen	10	0	0	0	0	0	0	0
	Er zijn initiatieven gepland	5	0	0	0	0	0	0	0
Risico factoren									
De soort is erg gevoelig voor menselijke verstoring		-5	0	0	0	0	0	0	0
De kans dat de soort op korte termijn verdwijnt is groot (kleine populatie, geïsoleerde populatie, lage dispersie capaciteit soort, oncontroleerbare externe factoren..).		-5	0	0	0	0	0	0	0
Voordelen van de soort									
# gemeenten waarin de soort voorkomt	1	20	0	0	0	0	0	0	0
	2 - 5	10	0	0	0	10	0	10	10
	6-10	5	5	0	5	0	0	0	0
# prioritaire soorten in de gemeente (score > 0)	1 - 10	5	0	0	0	0	0	0	0
Indicator soort, tzt. maatregelen getroffen voor deze soort komen ook andere (prioritaire Limburgse) soorten ten goede		5	5	5	5	5	5	5	5
Aaibare soort waarmee de gemeente zich kan identificeren (vermarktbaar).	Door de gemeente geprefereerde soort	10	0	0	0	0	0	10	0
	Voor de gemeente aanvaardbare soort	5	0	0	0	0	0	0	0
Draagvlak									
Bij het beheer van de soort kunnen meerdere doelgroepen betrokken worden	>2 doelgroepen	10	0	0	0	0	0	10	0
	2 doelgroepen	5	0	0	0	5	0	0	0
SCORE			10	5	10	20	5	35	15

Volgende Limburgse soorten worden eveneens in Lanaken gevonden: boomleeuwerik, geelgors, gekraagde roodstaart, grauwe gors, houtsnip, ijsvogel, nachtzwaluw, sprinkhaanzanger, veldleeuwerik, wespendif, zwarte specht, gladde slang, hazelworm, heikikker, bont dikkopje, boswitje, bruin dikkopje, dambordje, gentiaanblauwtje, heivlinder, beekoeverlibel, beekrombout, bosbeekjuffer, gevlekte glanslibel, gewone bronlibel, glassnijder, hoogveenglanslibel, kempense heidelibel, koraaljuffer, noordse witsnuitlibel, smaragdlibel, speerwaterjuffer, variabele waterjuffer, venwitsnuitlibel, blauwvleugelsprinkhaan, kalkdoortje, moerassprinkhaan, negertje, schavertje, snortikker, veldkrekel, wekkertje, zadelsprinkhaan, zoemertje, zompsprinkhaan, lepelsteekmier, mosslankmier, bosdroogbloem, drijvende waterweegbree, engelse alant, gaspeldoorn, gevlekte orchis, grote ratelaar, hondsviooltje, jeneverbes, kattendoorn, klein blaasjeskruid, klein warkruid, klokjesgentiaan, kruipbrem, liggende vleugeltjesbloem, polei, ronde zonnedauw, veldsalie, wondklaver, zacht vetkruid.

Bijlage 2: overzicht van de soorten die in de verschillende Limburgse gemeenten geadopteerd werden

Gemeente	Soort	Engelse naam	Wetenschappelijke naam
Alken	ijsvogel	common kingfisher	<i>Alcedo atthis</i>
As	jeneverbes	common juniper	<i>Juniperus communis</i>
Beringen	watersnip	common snipe	<i>Gallinago gallinago</i>
Bilzen	dwergblauwtje	small blue	<i>Cupido minimus</i>
Bocholt	geelgors	yellowhammer	<i>Emberiza citrinella</i>
Borgloon	gulden sleutelbloem	cowslip	<i>Primula veris</i>
Bree	grauwe klauwier	red-backed shrike	<i>Lanius collurio</i>
Diepenbeek	boomkikker	common tree frog	<i>Hyla arborea</i>
Dilsen-Stokkem	zadelsprinkhaan	bushcricket	<i>Ephippiger ephippiger</i>
Genk	rugstreepad	natterjack toad	<i>Bufo calamita</i> <i>Epidalea calamita</i>
Gingelom	knautiabij	solitary mining bee	<i>Andrena hattorfiana</i>
Halen	gewone eikvaren	common polypody	<i>Polypodium vulgare</i>
Ham	variabele waterjuffer	variable damselfly	<i>Coenagrion pulchellum</i>
Hamont-Achel	heivlinder	grayling	<i>Hipparchia semele</i>
Hasselt	gierzwaluw	common swift	<i>Apus apus</i>
Hechtel-Eksel	nachtzwaluw	nightjar	<i>Caprimulgus europaeus</i>
Heers	ingekorven vleermuis	geoffroy's bat	<i>Myotis emarginatus</i>
Herk-de-Stad	grote modderkruiper	weatherfish	<i>Misgurnus fossilis</i>
Herstappe	kattendoorn	spiny restharrow	<i>Ononis spinosa</i>
Heusden-Zolder	kleine ijsvogelvlinder	white admiral	<i>Limenitis camilla</i>
Hoeselt	das	badger	<i>Meles meles</i>
Houthalen-Helchteren	wekkertje	common green grasshopper	<i>Omocestus viridulus</i>
Kinrooi	grote weerschijnvlinder	purple emperor	<i>Apatura iris</i>
Kortesseem	eikelmuis	garden dormouse	<i>Eliomys quercinus</i>
Lanaken	klaverblauwtje	mazarine blue	<i>Polyommatus semiargus</i>
Leopoldsburg	zwarte specht	black woodpecker	<i>Dryocopus martius</i>
Lommel	boomleeuwerik	woodlark	<i>Lulula arborea</i>
Lummen	huiszwaluw	house martin	<i>Delichon urbica</i>
Maaseik	bosbeekjuffer	beautiful demoiselle	<i>Calopteryx virgo</i>
Maasmechelen	roodborsttapuit	stonechat	<i>Saxicola torquata</i>
Meeuwen-Gruitrode	boskrekkel	wood cricket	<i>Nemobius sylvestris</i>
Neerpelt	wulp	curlew	<i>Numenius arquata</i>
Nieuwerkerken	kerkuil	barn owl	<i>Tyto alba</i>
Opglabbeek	vinpootsalamander	palmate newt	<i>Lissotriton helveticus</i>
Overpelt	groentje	green hairstreak	<i>Callophrys rubi</i>
Peer	knoflookpad	common spadefoot toad	<i>Pelobates fuscus</i>
Riemst	grauwe gors	corn bunting	<i>Emberiza calandra</i>
Sint-Truiden	veldleeuwerik	eurasian skylark	<i>Alauda arvensis</i>
Tessenderlo	gekraagde roodstaart	common redstart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Tongeren	steenuil	little owl	<i>Athene noctua</i>
Voeren	hazelmuis	common dormouse	<i>Muscardinus avellanarius</i>
Wellen	kamsalamander	warty newt, crested newt	<i>Triturus cristatus</i>
Zonhoven	roerdomp	great bittern	<i>Botaurus stellaris</i>
Zutendaal	veldparelmoervlinder	glanville fritillary	<i>Melitaea cinxia</i>

Bijlage 3: lijst met contactpersonen

Regionaal Landschap Kempen en Maasland

Winterslagstraat 87, 3600 Genk

tel.: 089 32 28 10

e-mail: info@rlkm.be

website: www.rlkm.be

Els Peusens

Promotor GALS-project

e-mail: els@rlkm.be

Sabine Delhaise

Coördinator Natuur

e-mail: sabine@rlkm.be

Trees Verhelle

Landschapsanimator

e-mail: trees@rlkm.be

Katja Groven

Bedrijfsplanner VLM voor RLKM

Koningin Astridlaan 10, 3500 Hasselt

e-mail: katja@rlkm.be

e-mail: katja.groven@vlm.be

NV De Scheepvaart

Ing. Peter Ghijsens

Districthoofd

Mondeolaan 1A, 3600 Genk

tel.: 089 32 25 35

e-mail: p.ghijsens@descheepvaart.be

Agentschap voor Natuur en Bos

Koningin Astridlaan 50 bus 5, 3500 Hasselt

tel.: 011 26 44 90

Koen Schreurs

Natuurwachter Taluds Albertkanaal

tel.: 0479 79 93 81

e-mail: koen.schreurs@lne.vlaanderen.be

Marc Stouten

Boswachter Lanaken

e-mail: marc.stouten@lne.vlaanderen.be

Jos Gorissen

Natuurwachter Nationaal Park Hoge Kempen

tel.: 0479 79 93 63

e-mail: joseph.gorissen@lne.vlaanderen.be

Tom Verschraegen

Deskundige dagvlinders

tel.: 011 74 24 50

e-mail: tom.verschraegen@lne.vlaanderen.be

Provinciaal Natuurcentrum

Het Groene Huis

Domein Bokrijk, 3600 Genk

tel.: 011 26 54 50

e-mail: pnc@limburg.be

Peter Baert

Projectcoördinator GALS-project

tel.: 011 26 54 88

e-mail: pbaert@limburg.be

Luc Crevecoeur

LIKONA-coördinator

tel.: 011 26 54 62

e-mail: lcrevecoeur@limburg.be

Johan Lambrix

MOS-coördinator

tel.: 011 26 54 59

e-mail: jlambrix@limburg.be

Natuurpunt studie

Wouter Vanreusel

Medewerker Dienst Studie, Vlinderdeskundige

Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

tel.: 015 29 72 13

e-mail: wouter.vanreusel@natuurpunt.be

Koen Berwaerts - Vlinderdeskundige

e-mail: koen.berwaerts@versateladsl.be

Natuurpunt Lanaken

Bart Hoelbeek - Voorzitter

Steegstraat 15, 3620 Lanaken

tel.: 089 72 18 57

e-mail: bart.hoelbeek@lanaken.be

Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren

Vorststraat 2, 3500 Hasselt

website: www.rlh.be

e-mail: info@rlh.be

Regionaal Landschap Lage Kempen

Grote Baan 176, 3530 Houthalen- Helchteren

tel.: 011 78 52 59

e-mail: info@rllk.be

website: www.rllk.be

Bijlage 4: basistekst communicatie

Limburgse soorten ... een voorbeeldproject voor natuur in Europa!

Limburg is het meest bekend om haar "groene" imago. Niet onterecht. Meer dan veertig procent van de Vlaamse natuur komt immers nog in Limburg voor. Wat velen niet weten is dat heel wat zeldzame en bedreigde plant- en diersoorten dit groene Limburg als hun thuishaven kozen ... hopen om van hieruit te kunnen groeien.

De Limburgse situatie is heel erg vergelijkbaar met wat er op wereldvlak gebeurt: steeds meer plant- en diersoorten hebben een steeds kleinere oppervlakte om te leven. Nochtans levert deze biodiversiteit (geheel van planten en dieren en hun leefgebieden) al miljoenen jaren de mensen heel wat op: gezond voedsel, drinkbaar water, veilige thuishaven, bestrijding van ziektes, enz. Vandaar dat de Europese regeringsleiders het initiatief namen om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen: het project kreeg de naam "Countdown 2010" en beoogt de achteruitgang van de biodiversiteit tegen te gaan tegen 2010. Iedereen wordt gevraagd om hieraan mee te werken... Hiervoor moet je in Limburg zijn natuurlijk! Al heel wat jaren wordt er pionierswerk geleverd door mensen met een hart voor natuur en nu is dat niet anders!

Om deze zeldzame en bedreigde soorten nieuwe kansen te geven nam het provinciebestuur van Limburg in samenwerking met de Limburgse regionale landschappen het initiatief om te starten met een uniek voorbeeldproject voor Europa: het project "Limburgse soorten".

Eén van de doelstellingen van het project Limburgse soorten is dat gemeentebesturen een zeldzame of bedreigde Limburgse soort "adopter" om er zorg voor te dragen, ... een soort van foster-parents-plan voor onze planten en dieren, zeg maar.

Het project Limburgse soorten wordt gefinancierd door de provincie Limburg met steun van Europa (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, EFRO). 5 mensen zetten de komende jaren hun beste beentje voor om dit project samen met alle partners tot een succes te brengen.

En de resultaten blijven niet uit: "alle vierenvestig Limburgse gemeenten" adopteerden reeds een Limburgse soort! Soorten zoals bv. de boomkikker, de modderkruiper, de nachtzwaluw, de das, enz. mogen allen stilletjes hopen op een betere toekomst. Dit is echt een opsteker!

Volgende stap is samen met de gemeentebesturen voor al deze soorten een actieplan op te stellen en samen met alle organisaties en mensen met een hart voor natuur stappen te zetten voor een aangename leefomgeving en een duurzame toekomst voor ons en de komende generaties!

Limburgse soorten, een voorbeeld voor Europa!

Bijlage 5: enkele vuistregels voor een geschikt beheer voor het klaverblauwtje

Een gepast maaibeheer is afgestemd op de levenscyclus (lentegeneratie: half mei – eind juni, zomergeneratie: half juli – eind augustus) en de waardplant van het klaverblauwtje. Dat houdt in dat het beheer ervoor moet zorgen dat er bloeiende rode klaver is in voldoende lange perioden.

Maaitijdstippen: voor eind april, eerste dagen van juli, na half september

Maar door uitzonderlijke weersomstandigheden kunnen de vliegperiodes verschuiven, waardoor maaien in de eerste dagen van juli niet goed is. Ook dient rekening gehouden te worden met een mogelijke derde generatie. Zeker bij een opwarmend klimaat worden de kansen hierop groter.

Daarom: *fasering* van maaibeurten als risicospreiding. Verdeelsleutel: 50/50 bij schrale graslanden.

Maaihogte: 10 cm

Oppervlakkige bodemverstoring: gunstig voor de kieming van rode klaver, in maximaal 10% van de te beheren oppervlakte.

Verdere uitleg: naar Vanreusel en Van Dyck (2004)

Tijdens de *winter* leeft het klaverblauwtje als *pop in de strooisellaag* en is dan waarschijnlijk *minder gevoelig* aan verstoring. De *meest kwetsbare* periode is deze wanneer zich *eitjes en rupsen op de klavers* bevinden. Zo hebben zorgvuldig uitgevoerde maaibeurten (met afvoer van het maaisel) in juni waarschijnlijk een beduidend negatieve invloed op lokale populaties omdat dan belangrijke aantallen eitjes en rupsen worden afgevoerd. Later maaien (bv. in de tweede helft van juli) heeft tot gevolg dat de klaver geen nieuwe bloemhoofdjes heeft op het moment dat de tweede generatie uitvliegt. Maaibeurten in zones die door het klaverblauwtje bevolkt worden of in zones waar naar spontane kolonisatie wordt gestreefd, kunnen daarom best uitgevoerd worden *in de eerste dagen van juli*. Alternatieven zijn het maaien *voor eind april of na half september*. Maaimethodes waarbij maaisel wordt opgeraapt zijn beter dan methodes waarbij zuigers worden ingezet.

Naast de aandacht voor het timen van maaien, is ook *fasering van maaibeurten* een belangrijk principe. Onder fasering verstaan we dat niet een volledig perceel of berm in één keer gemaaid wordt, maar dat *blokken of stroken ongemaaid* blijven. Bij een volgende maaibeurt wordt het patroon omgewisseld. Ook wanneer de geschikt geachte maaiperiode wordt toegepast, is fasering een nuttige maatregel omdat er dan plaatselijk nectar- en waardplanten beschikbaar blijven die ook voor vele andere insecten belangrijk zijn. Bovendien moet men zich goed realiseren dat in jaren met eerder uitzonderlijke weersomstandigheden de vliegperiodes van temperatuursgevoelige organismen (zoals dagvlinders) kunnen verschuiven. Het laten overstaan van zones kan vanuit die optiek als een vorm van *risicospreiding* worden gezien. Een eenvoudige verdeelsleutel voor het gefaseerd maaien van graslanden en bermen die reeds een bloemrijke, relatief schrale vegetatie hebben is 50/50. Wanneer het gaat om graslanden en bermen die niet bevolkt zijn en nog onder een verschalingsbeheer staan kan deze verhouding verschoven worden in het voordeel van het te maaien gedeelte. De in te stellen *maaihoogte* hangt samen met de hobbeligheid van het terrein. Bermen worden vaak te kort gemaaid (ca. 5 cm); een maaihogte van *ca. 10 cm* zorgt voor een betere overlevingskansen van eitjes, rupsen en poppen (Groenendijk & Wolterbeek 2001).

(...) Naast het beheersregime zelf, spelen waarschijnlijk ook *abiotische factoren* een rol. Zo beïnvloedt de *bodemvochtigheid* de periode en spreiding in de tijd van de aanwezigheid van jonge bloemhoofdjes van de Rode klaver in een vegetatie. Op plaatsen waar de bodem snel uitdroogt, worden knoppen van Rode klaver al ongeschikt tijdens het vliegseizoen.

Hoewel de myrmecofiele relaties van het klaverblauwtje nog niet goed onderzocht zijn, kan worden aangenomen dat de abiotische omstandigheden en de toestand van de vegetatie ook een invloed hebben op mieren die van belang zijn voor succesvol overleven van het klaverblauwtje.

(...)Rode klaver verdwijnt op termijn uit graslanden die niet gemaaid of beweid worden. Bescheiden vormen van oppervlakkige bodemverstoring (bv. beperkte berijding, beperkte grondwerken, enz.) blijken gunstig voor de kieming van deze plant. Dat biedt perspectieven voor habitatcreatie in functie van het klaverblauwtje en andere organismen van bloemrijke graslanden en bermen.

We leggen de klemtoon hier niet toevallig sterk op maaieregimes. In *praktijk* zullen maar *weinig* van de relatief kleine *graslanden* en zones van bermen *in aanmerking* komen voor *begrazing*. In *grotere eenheden* zoals op de bermen van het Albertkanaal kan *begrazing* gunstig zijn om dit type grasland te behouden. Een realistische inschatting van de begrazingsdruk en het kunnen garanderen van voldoende 'refugia' met rode klaver tijdens de vliegperiodes zijn dan cruciaal. Begrazing wordt wel vaker verkeerdelijk gezien als een makkelijk alternatief voor maai-beheer, maar vergt voor het bereiken van specifieke doelen – zoals hier in functie van soortbescherming – voldoende bijstelling. In gedegradeerde zones kan begrazing wel goed helpen om tot een bloemrijkere vegetatie met een aanzienlijk deel rode klaver te komen.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Een initiatief van de provincie Limburg en de Limburgse regionale landschappen.

Project met de financiële steun van het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling. Doelstelling-2-programma Limburg 2000-2006 (projectnummer: 2.2.11/D2/1056).

PROJECTBUREAU

Els Peusens (promotor), Joep Fourneau (promotor), Inge Nevelsteen (promotor), Joke Rymen (promotor), Esengul Gülpek (administratieve medewerkster), Peter Baert (coördinator).

DAGELIJKS BESTUUR

Frank Smeets (gedeputeerde), Frank Vranken (kabinetsmedewerker), Johan Van den Broek (directeur MINA), Jan Stevens (diensthoofd PNC), Marcel Kerff (directeur Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren), Ilse Ideler (directeur Regionaal Landschap Lage Kempen), Ignace Schops (directeur Regionaal Landschap Kempen & Maasland), Luc Crèvecoeur (coördinator LIKONA), Niki Saenen (deskundige MINA), Peter Baert (coördinator GALS-project).

STUURGROEP

Raad van bestuur Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren, Raad van bestuur Regionaal Landschap Lage Kempen, Raad van bestuur Regionaal Landschap Kempen & Maasland. Dagelijks bestuur GALS-project.

BEGELEIDINGSCOMITÉ

Het dagelijks bestuur GALS-project, Tom Artois (Universiteit Hasselt), Dirk Bauwens (INBO), Geert Beckers (Agentschap voor Natuur en Bos), Bert Berten (INBO + plantenwerkgroep LIKONA), David Beyen (Limburgs Landschap vzw.), Peter Engelen (voorzitter herpetologische werkgroep LIKONA), Jos Eykens (voorzitter vissenwerkgroep LIKONA), Jan Gabriëls (voorzitter vogelwerkgroep LIKONA), Dries Gorissen (Agentschap voor Natuur en Bos), Thomas Lemmens (Wageningen Universiteit), Benny Mathijs (Agentschap voor Natuur en Bos), Roger Nijssen (dassenwerkgroep LIKONA), Paula Ulenaers (Maaamse Landmaatschappij), Tom Verschraegen (Agentschap voor Natuur en Bos), Nico Verwimp (Agentschap voor Natuur en Bos).

COLOFON

De deputatie van de Provincieraad van Limburg,
Steve Stevaert, gouverneur-voorzitter,
Marc Vandeput, Sylvain Sleypen,
Gilbert Van Baelen, Frank Smeets, Hilde Claes,
Erika Thijs, gedeputeerden en Valère Cornelis,
wvd. provinciegriffier.

In samenwerking met:

Het Regionaal Landschap Kempen en
Maasland vzw en de gemeente Lanaken.

REDACTIE

Els Peusens, Wouter Vanreusel
(Natuurpunt Studie)

EINDREDACTIE

Peter Baert

TEKSTVERBETERING

Koen Berwaerts, Anneleen Mengels,
Jan Stevens, Wouter Vanreusel

ADVIES

Acties: Geert Beckers, Sabine Delhaise,
Jos Gorissen, Bart Hoelbeck, Carine Steegen,
Freddy Stouten, Marc Stouten

Communicatie: Anneleen Mengels,

Annicq Vandebeek

Monitoring: Wouter Vanreusel

Draagvlak: Thomas Lemmens

FOTO'S

Erwin Christis, Jos Lycops, Anneleen Mengels

ORTHOFOTO'S

Middenschaling, kleur, provincie Limburg, VLM/
OC en provincie Limburg, opname 2003 (AGIV)

BEELDBEWERKING EN LAY-OUT

Esengul Golpek, Peter Baert

LOGO

Blikvoer

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Jan Stevens, Provinciaal Natuurcentrum,
Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk

D/2007/5857/34

Gemeenten adopteren Limburgse soorten

Een initiatief van de Provincie Limburg en de Limburgse Regionale Landschappen
Project met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)